

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTIK TANAY JÓZSEF ÉS NOVÁK LÁSZLÓ
KIADJA A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRE BUDAPESTEN

AZ UTCA

KÖLTEMÉNYEK ✦ IRTA
GYAGYOVSZKY EMIL

AZ UTCZA

KOLTEMÉNYEK

IRTA

GYAGYOVSZKY EMIL

ELNÖKSÉG:
BUDAPEST V,
HOLD-UTCA 7
RÉSZVÉNY-NYOMDA

KÖRHELYISÉG:
BUDAPEST VIII,
FŐHERCEG
SÁNDOR-TÉR 4

KÖNYV- NYOMDÁSZOK SZAKKÖRE

BUDAPEST, 190

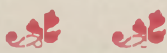
Szakkörünk levélfaj-pályázatából.

III. díjjal jutalmazott munka (Jellege: „MUNKABANYÓ”)

Tervezte: Barany Mándor (Athenaeum).

Nyomatott a „ÓKER” könyvnyomda.

MEGHIVÓ
A SZÉKESFŐVÁROSI HÁZI-
NYOMDA SEGÉLYZŐ-EGYLETE,

alapjának gyarapítására, 1907-ik évi március
hó 16-ik napján a „Sas-kör“ dísztermében
(IV. ker., Irányi Dániel-utca 17. szám alatt)
rendezendő

HANGVERSENYVEL
EGYBENŐTÖTT
TÁNCVIGALOMRA

Belépti díj: személy-jegy 1 K 60 f. család-jegy 3 K.
A pénztárnál: személy-jegy 2 K. család-jegy 4 K.

A hölgyek kéretnek egyszerűen díjzve megjelenni.
□ □ Felülfizetések köszönettel fogadottnak. □ □

■ Ch. Lorilleux & Cie ■

ká- és lünynyomdai festék-,
hengeranyag- és kence-gyára.

Raktár: Budapest U, Tükör-utca 4.

(Gyár épülőfélben Budafokon.)

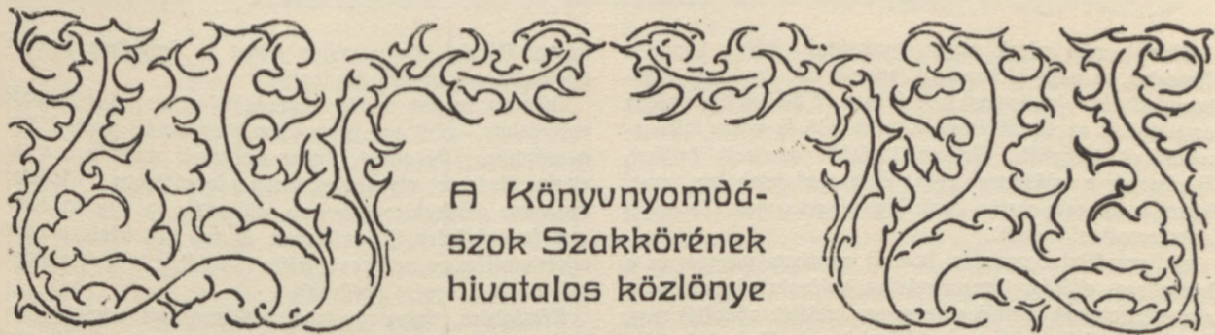
■ Telefon: 37-58. ■

Grafikai Szemle

Havi folyóirat az összes grafikai iparágak számára

A Kőnyunyomdászok Szakkörének hivatalos közlönye

XVII. évfolyam

1907 március hava

Harmadik szám

Tartalom: Egyéni és esztétika a sorozatban, László Dezsőtől. Az írógépbetűkről, Remingtontól. A rokon mesterségek köréből. (Ujabbfajta eljárás a litográfiai nyomtatásban. Autotípiai rozterek.) Az író-szerzőmunka történetéből. A festékek és színek birodalmából. (Rapszódikus rozlémények a színes festékekről, Szt.-tól. Hogy állapíthatjuk meg a festék jó minőségét, H. K.-tól.) A háromszínű nyomtatásról. Szédéről — szédőknek. (Ujabb állítók módok keresése a mesterszedeésben. A tört. azmakról, matematikai jelekről stb.-ről. Az amerikai könnyűszedők egy érdekes szakása.) Nyomatási technika. (Színes nyomtatásnyok egymáshoz ragadása. A festék beszerzése a hengerek végein. A színes borítékpapírosokra való nyomtatás. Esetleg az autotípiai kiték használatához. Fekete festékkel való nyomtatás bronzolt alagra.) Szakoktatás. (A Kőnyunyomdászok Szakköre szakfolyamát. Nyomatásnyokkiállítások rendezése a világon. Tanulmányi életet szolgáló nyomda Bécsben.) Gyöngyösi Sándor jubileuma. Ugyes közlémények. (Beküldési táblánk. Külföldi kritikák a Grafikai Szemle kiállításáról. Fiedler Károly szakíróunk levele Pécsről. Kőnyunyomdászok ténymulatsága Nagykanizsán. Változások a magyarországi nyomdák dolgában. A Pesti Kőnyunyomda Részvénytársaság mérlege. Amerikából. Hazai ipari beszerzési források. Uj gyarapító- és festékgyárak Budapestén. Az "első" címnek cégfőiratokban használata. Az Előd Magyar Betűöntő R.-T. mérlege. A kolportárhoz (parhatóság engedelem.) Szerkesztői üzenetek. Hivatalos közlémények. (Ülőasztmnyi ülés, havi ülés és közgyűlés jegyzőkönyve. Szavazatszedő bizottsági jegyzőkönyv. Pénztári kimutatás. Pályázat.) Hat melléklet.

Lapdászunk, ábráink és mellékleteink.

Lapdászunkat egyik fiatal órlásunknak, Bárány Nándor szakíróunknak köszönhetjük. A mezők egyik egyszerű virágát, a pongyola pitypangot, más névvel gyermeklancot stílizálta. A motívum tehát a borítékban, a laprimen meg a címetek körítő díszén is ugyanaz, csak a földalozás és elrendezés módja más-más. Meggyőződen mutatja mostani lapdászunk is, hogy minő nagy haszna van az Iparművészeti Iskolában rendezett estli rajtanfolyamnak az azt látogató nyomdászok művészi irányban való fejlődésére nézve.

Füzetünkben szerzte szórva néhány dekoratív könyvűzés is akad. Falk Zsigmond ár. úrnak, az Ország-Üllőg szerkesztőjének köszönhetjük valamennyit, ki lekötölező szíveséggel engedte át őket lapunk számára. Egy részük Hazay festőművésztünk munkája, más részüket pedig Kovács Károly, a Pesti Kőnyunyomda R.-T. ügyeskezű rajzolója készítette.

Az "Utca" című mellékleteink a ma már elsőrangú Üllőgosság könnyunyomdában nyomódtak. A vörös papírosra nyomtatottat Kún Kornél, a nyomda mesterszedője tervezte. Ő is abba a gárdába tartozik, amely nem elégszik meg a technikai ismeretek mentől alaposabb elsajátításával, hanem ezenfelül művészi tudásra is szomjuhozik. Szorgalmas látogatója az Országlán-uticában elhelyezett rajtanfolyamnak.

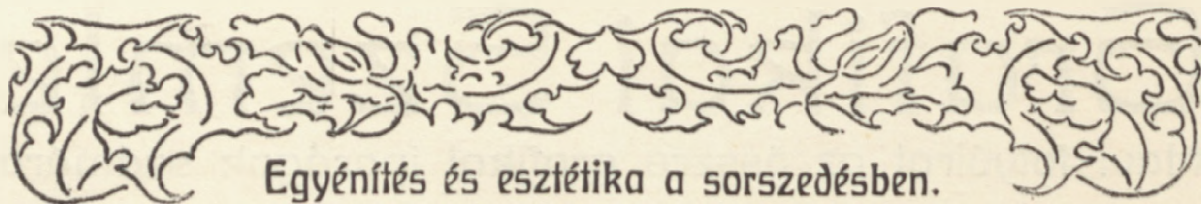
A kékszínű papírosra nyomtatott "Utca" Kun Mihály-nak, szakfolyamaink egyik legügyesebb előadójának a munkája. A szöveg a lipcsei Scheller & Gieserke betűöntő Scheller-antiquájja, a körötte levő dísz ugyanez öntőde mostanában palra került Patriz-Huber-ornamentuma. Amint e mellékletünkben is látható: az új betű meg dísz egyaránt megérdemli a népszerűségét. Jó használható mind a kettő.

Egy mellékletünk: a Szakkör levélfefe pályadíjas munka. A rája vonatkozó adatok mult havi számunkban olvashatók.

Pompás ízléssel készült szép munka a Székesfővárosi Házli Nyomda személyzetének mulatságára szóló meghívó is. Egyszerűsége mellett is megragadja a figyelmét annak, aki rája pillant. S aki a Házli Nyomdának egyébnemű termékeit is ismeri: egyszerűben tisztába jön e nyomda érdemes vezetőségének a tipográfiai alapelveivel. Komoly egyszerűség, semmi hivalkodó dísz: ez jellemzi a nyomdának ügy-szólva az ősszes munkáit. S hogy ez alapelvek követése mellett is lehet igazán szép, sőt abszolút becsű munkákat készíteni: meggyőződen bizonyítja a mostani mellékletünk.

A Jókai-nyomda egy másik mellékletet is nyomtatott folyóiratunk számára. Domborított keretbe foglalt pompás háromszín-nyomat ez, Schimek szakíróunknak, a Jókai-nyomda egyik főnökekének mesteri kidolgozásában. Ugyane kiőről egy híres németországi könnyunyomdában is készülték levonatok, de tisztaság és precizitás dolgában meg sem közelítik Schimek szakíróunk munkáját. Ez a melléklet különben kész illusztrációja a lapunk bensejében foglalt "Háromszínű nyomtatás" című cikknek. Éppen úgy a Ch. Lorilleux & Cie festékgyárának pompás melléklete is, amely különben első sorban a hatalmas párisi (és nyárára egyszerűsminő budapesti) festékgyáros cég háromszínnyomatai festékelnek kitűnő voltát van hivatalos bemutatni. De szoros tanulságokat ad ez a műlap egyéb irányban is: izlelőt ad a francia művészetből és könnyunyomtatásból, s megmutatja, hogy minő szépen dolgozhatik a gépmester, ha az anyaga — ez esetben a festék — jó minőségű.

Egyénítés és esztétika a sorszedésben.

Már a régi népek nagy ügyességgel tudtak bánni a fémekkel, s nagy jártasságot tanusítottak úgy azok díszítésében, mint homorú kivésésében. E kézzel ügyességük segítségével az öntött ércen a puha föld és vasz felhasználásával kitépték, illetőleg kivésték az írott betűket. A rómalak e módszerrel egész érclelapokat írtak tele, amelyeket aztán meglehetősen kezdetlegességgel ugyan, de mégis sokszorosítani tudtak.

A tipográfiai nyomtatás kulcsát azonban mégsem ez a kezdetleges eljárás, hanem minden valószínűség szerint a régi kéziratokon látható szép színes íráskék adhatták meg.

Könnyen érthető, hogy a kéziratok másolásával foglalkozó középkori szerzetesek maguk nem nagyon buzgólkodtak ennek a műveltségnek a megőrzésén, mert ők bármely fajta sokszorosított eljárás kifejlesztésétől az ő mesterségük alkonyodását féltették.

A laikus csoportok, amelyek az írott könyvek iparúval, illetőleg azoknak szélesebb körökben való elterjesztésével foglalkoztak, másképpen cselekedtek; ezek ugyancsak fenyegetve látták létezésüket a kezdetleges könyvnyomtatás fokozatos térfigyelésétől, először tehát ők is mindenféle eszközzel és móddal meg akarták az akadályozni, de miután meggyőződtek, hogy erre képtelenek, arra az okos és praktikus gondolatra jutottak, hogy ők maguk álljanak élére a nyomtatott könyveket előállító új iparágaknak.

Hosszú időbe került és a kísérletek léglója kellett hozzá, amíg a mozgatható betűk föltaláltattak. E tekintetben örök dicsőség illeti meg a könyvnyomtatás atyjamesterét, Gutenberget, két lelkes munkatársával, akiknek nevét a művelődéstörténelem ugyancsak följegyezte, s akiket az idők végtelenségéig mesterükkel együtt fognak emlegetni a későbbi korok és utódok. Ez a két férfiú, mint általánosan tudva van: Schöffer Péter és Fust János.

Gutenberg, ismeretlen a fametszés műveleit, kezdetben főből vésett mozgó betűkkel tett nyomtatási kísérleteket. Azután betűt ércből véste ki, de látván e művellet hosszadalmasságát, azoknak ércből való kivésésére gondolt; e tekintetben aztán nagy segítségére volt Fust János, aki tulajdonképpen neki az öntvényeket szolgáltatta. Hozzájuk szegődött egy harmadik társ is, Schöffer Péter, aki ismeretelen gazdagsággal nagy mértékben járult hozzá az előbbi kettő nagy vállalatának megvalósításához; ő ugyanis azt az eljárást használta föl, amellyel a pénz- és bányászok már századok óta éltek. Hogy milyen rész jutott egynek-egynek a közösen teljesített nagy munkából; az határozottan megállapítva nincsen. Általánosságban mégis Gutenberg nevéhez fűződik a mozgatható ércbetűk föltalálásának és felhasználásának dicsősége, nemcsak azért, mert ő volt az őrlés, korszakalkalós munkában a vezető szellem, hanem azért is, mert ő a másik kettő munkájából is kivette a maga részét.

A vállalat be volt fejezve, aminek természetesen következménye az lett, hogy a nyomtatott betű meglelte a maga dicsőséges háttérét és háttérbe szorította teljesen az írott betűket a könyvek előállításában tekintetében.

E rövidke történeti vázlat után, melyben a mai könyvnyomtatás alapját tevő mozgatható ércbetűk föltalálását óhajtottam tudtálagosan vázolni, azt a kérdést bátor-

kodom felvázolni, hogy vajon van-e a Gutenberg betűvel nyomtatott szövegnek ábrázata?

Nézetem szerint minden nyomtatott szöveg úgy hasonlít egymáshoz, mint egy normálisan megalkotott emberi lény a másikkhoz; de amint minden embernek megvan a maga egyéni ábrázata, olyannyira, hogy a teremtésben két teljesen egyforma ábrázatú ember nem található: ép úgy az értelmes és öntudatos tipografusnak is meg kell adnia minden nyomtatott szövegnek, rendeltetése és céljához képest, a maga külön-külön, egyéni ábrázalatát.

Kétségtelen, hogy egy lakodalmi meghívót vagy gyászjelentést, egy üzleti körlevelet vagy koncert-műsart, egy eljegyzési vagy cégkártyát stb. stb. egy-ugyanazon belső és egyéb könyvnyomdai anyag felhasználásával, szinte egy-ugyanazon kaptafára is elő lehet állítani, de ki vonhatná kétségbe, hogy az így módon előállított bármiféle nyomdai termék — amilyen, sajnos, még napjainkban is elég sűrűn találkozunk — rögtön eldurrul, hogy készítője csak kontár lehetett, akinek készítménye tipográfiai szempontból értelmetlen semmisség, éppen és különösen azért, mert nem tudja megadni az illető nyomtatott szövegnek a maga hogy úgy mondom egyéni, azaz a tulajdonképpeni cél szolgáló hivatott ábrázatát.

És én szándékosan használom az "ábrázat" kifejezést, mely még a legellentétebb értelmezések mellett is kapcsolatot teremt az élő világ és az élettelen dolgok között. E szavak például: mosolygó, szigorú, sőtét, őserős, kellemes vagy kellemetlen ábrázat nem alkalmazhatók-e éppen olyan jogosan a legkülönbözőbb elemekből eggyé-alkotott tájképre, mint bármely emberi lényre?

Amint tehát minden természet-alkotta dolognak megvan a maga teremtett ábrázata: éppen úgy az emberi agynak a kivétel munkával párosult közremunkálásából származó dolgoknak, tehát a nyomtatott szövegnek is okvetlenül meg kell adnia a maga ábrázatát. Csak természetes, hogy mentől értelmesebb és ügyesebb az alkotó: annál jobban, szebben és kifejezőbben fogja tudni kiomborítani az alkotandó tárgyon annak rendeltetéséhez képest egyéni jellegét, vagyis, hogy következetes maradjon: ábrázatát.

...

Óriási fontosságú dolog a legtöbb nyomdai termékre nézve, hogy első látásra figyelmet és érdeklődést keltsen képes legyen. Ebből folyólag szükséges, hogy általános esztétikai és különösen szempontjából mentől tökéletesebben legyen az megalkotva.

Leginkább és különösen áll ez a könyvekre nézve, úgy-annyira, hogy egyes könyveknek piaci kelendősege igen gyakran attól a körülménytől van föltételezve.

Az olvasó csak akkor tudja meg, hogy egy-egy kezé-ügyébe kerülő, előtte még ismeretlen könyv érdekes, hasznos avagy szórakoztató tartalmú-e, ha annak legalább egy részét átolvasza, és csak miután erről már meggyőződött, fogja elővenni, hogy érdemes-e az a végigolvasásra. Ezután már mi sem fogja őt egyéb érdekelni, mint annak tárgya, cselekvénye, a benne szereplő személyek stb. De abban a pillanatban mégis, mielőtt az olvasóhoz fogna, reá kell tenni csak egy könyvnek nevezett tárgy az, amely előtte fekszik, és mielőtt azt kezébe veszi, fölnyitja, legelőszörban a szemére és nem az értelmére fog hatni.

Nagyon szükséges tehát, hogy a nyomtatott szöveg az olvasó látó-érzékre, azaz a szemére mentől kellemesebb hatást gyakoroljon, hogy őt ilyenformán az olvasásra mintegy rákésztesse.

E rendkívül fontos oknál fogva semmit sem szabad a könnyunyomatónak a pusztá véletlenre bízni, hanem nagy súlyt kell helyeznie a nyomtatott szöveg szabályos és tökéletes alkotására: a sorközi és a szavak közli távolságok és hézagok szabályos, illetőleg egyenletes kitöltésére, a fő- és alcímek, az in'clétek, a fejlécek, záróújszék stb. harmónikus és egyenletes beosztására.

Elsőrendű és kiváló fontosságú a szép és könnyen olvasható betűk helyes megválasztása és alkalmazása is, hogy a szemet a gyors kifáradástól megóvjuk.

Általában a könnyunyomató képzettségétől és izlésétől függ mindíg, hogy jól eső avagy kellemetlen érzések támadnak-e az olvasóban. Nagy súlyt tulajdonítottak ennek mindíg a legkiválóbb esztétikusok és műbírák is, így, hogy mást ne is említsünk: a nagy, a világhírű Ruskin föl akarta ismét élesíteni és a modern könyvparban meg akarta honosítani a régi kéziratkönyvek egyik-másik hagyományát, hogy például a szöveg címel, fontosabb frázisai, valamint egynémely nagyobb jelentőségű idézetek színesen nyomassanak, hogy a szemnek jól eső és izléses változatosság vitessék bele a nyomtatott szövegbe, még pedig azért, hogy a kifogástalan külső kiállítást nem is említve, a könyv pusztá olvasása fizikai érzékünknek is éppen úgy élvezetet nyújthasson, mint ahogy élvezetet okoz annak szellemi tartalma erkölcsi érzékünknek.

Az igazi mesterműnek fő célja az, hogy annak szépsége, művészi tökélye bennünk emelkedetiebb érzéseket támasszon, hogy megértjük és érdeme szerint méltányolni tudjuk az iparművész eszményi törekvését, még pedig fokozatosan a szerint, hogy milyen mértékben sikerült az élettelen anyag-nak alakot és lelket adnia.

A tipográfia vagyis nyomtatott szövegek esztétikai törvényeknek vannak alávetve, a tipográfia tehát nemcsak ipar, hanem egyben művészet is. A könyvedvelők, akiket bátran nevezhetünk e művészet ágazat illetéancesainak, sohasem is kételkedtek eme létel igazságában. A tipográfia művészet álltalálása óta sok remekművet alkotott, és mint minden egyéb mesterműveken, úgy ezeken is megtalálhatjuk mindama korszakoknak az uralkodó stílusait, amelyekben alkotva lettek.

A mai, azaz a legújabb korszak szünet nélkül alkotni, teremteni törekszik. A modern stílus ugyanis mindenekelőtt a művészet formulának újalakítását sürgeti és keresztül akarja azt vinni a művészet és ipar minden terén.

A tipográfia munkák előállításánál a könyvek külső alakján nyilatkozik meg eddíg leginkább ez a stílus-újítás, még pedig leggyakrabban a címek, homlokécek, körzelek és vignetták elhelyezésében.

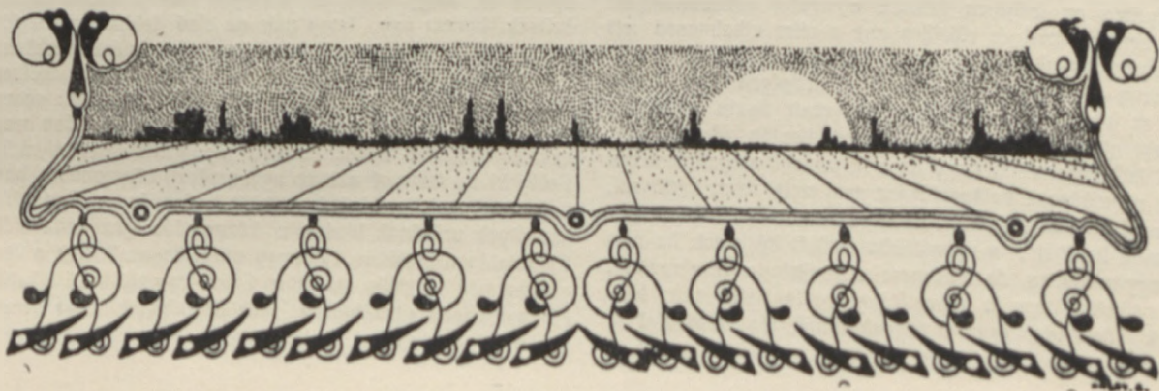
A reform természetesen kiterjeszkedik a nyomdai betűk és ékítmények gyártására is. A modern betűnek sokkalta kifejezőbb, eredetiebb, sokszor mondhatnám briliáns jellege van, és az összehasonlításban csak kissé gyakorlott szemnek is azonnal észre kell vennie, hogy a régiebb, ósdi betűkből szedett szöveg izlés, elegancia dolgában és minden egyéb tekintetben mélyen alatta áll a mai betűkkel nyomtatott szövegnek.

Bátran állíthatom, hogy a magyar könnyunyomatás is ma már olyan fokán áll a fejlettségnek, amely még a fejlettebb külföldivel összehasonlítva is elismerésre kell, hogy találjon minden elfogulatlan bírálónál. Hogy sovíniszta elfogultsággal ne uóddolassam, örömmel említem fel, hogy elismerik ezt a külföld legelőkelőbb és legrányadóbb szakkörrel is, amelyek a leghizelgőbb sorok kíséretében fejezték ki elismerésüket ezidei Évkönyvünk pazar nyomdai előállításá fölé, de sőt a legelterjedtebb és legelőkelőbb színvonalon álló német, angol, francia stb. szakfolyóiratok nemcsak ismeretik, hanem mutatványokat is közölnek belőle. Közülük még a chicagói hatalmas inland Printer is.

Elbiznunk magunkat azonban nem szabad; egy percre sem lehet megállanunk, hanem tovább kell haladnunk a művészi tökéletesség felé. E törekvésünkben az esetleges tévedések el ne kedvetlenítsenek; a törekvő és buzgó iparművészek nem szabad nagyon szüvére venni, ha néha-néha túllá a célon, ha teremteni, alkotni vágyó heve egyszerűen el is ragadja; mert haladás tévedések nélkül alig képzelhető. A hagyományok merev mozdulatlansága ennél sokkal veszedelemesebb baj, mert a művészetben mindaz, ami módosulni, megújodni nem törekszik, avagy arra nem alkalmas, az lassan-lassan elpusztul, elsarvad, és az elavult, hagyományos formák követése végeredményében közömbös, értéktelen, sivár és örömtelen másolatokat fog csupán létrehozni.

Összefoglalva az elmondottakat, azt a végkövetkeztetést vonhatjuk le, hogy a nyomtatott szöveg két nagyon fontos dolgot feltételez arra nézve, hogy abból valóságos mestermű alkotathassék. Nevezetesen: a betűket szolgálító öntőműhelyektől harmónikusan arányos stílusú típusokat, szép és izléses díszítő anyagot kell követelnünk; azoktól pedig, akik mindezeket rendelkezésükre felhasználják, vagyis a könnyunyomatóktól: jeles technikai tudással párosult művészi készütséget megfelelő műziséssel. Mert amint fentebb kifejtettem: a tipográfia nemcsak ipar, hanem egyszerűen művészet is.

Végezetül még csak arra akarok figyelmeztetni, hogy bizarrságra, képtelenségre ne tévedjünk, hanem igyekezzünk mindíg a nemes és szolid tipográfia műzisést belevinni alkotásainkba, annál is inkább, mert igazi szaktudással és műziséssel alkotott termékeink értékes dokumentumal lesznek és fognak maradni későbbi korokban is a mai magyar könnyunyomatás haladottságának. László Dezső.

Az írógépbetűkről.

Figyelemmel kísérve az órlási lépésekkel előhaladó sokszorosítási módok és azok technikáinak újabb vívmányait, szemünkbe ötlök az, hogy ezek mennyi mindenképp jó és rossz munkát ragadtak ki a könnyunyomató kezéből. Ebben a körülménybe bele kell nyugodni, s csupán az szolgál vigasztal, hogy más irányban meg az a terület, amelyen a könnyunyomódás mozog: már elég tetemesen ki is bővült.

Sok ma már az olyan sokszorosítási termék, amelynek készítése még nem is olyan régen a könnyunyomódásnak a munkakörébe vágott, s elég jó jövedelmi forrással közé tartozott, s amelyet ma már nem is készítenek. Ameddig lehetett: állta a versenyt, igyekezett abban erejének teljes megfeszítésével részt venni, de csakhamar sajnálattal kellett tapasztalnia, hogy itt-ott nemcsak hogy nem is került ki győztesként, de mindinkább elkövetkezett az az idő, amikor már végképpen lemaradt a versenyről; ereje már nem volt hozzá.

Hogy például se igen kelljen messzire mennünk: reámutatok egy közel eső sokszorosítási módra: a könnyunyomatási édes testvére, a fényképezésre. Mennyi munkát ragadtott ez ki a könnyunyomató kezéből, s mennyi mindent fog még a fényképész előlünk, nyomdászok elől elhalászní. Németországban ólvaiba kezdik hozni a képmellékleteknek rotációs fotografálás útján való sokszorosítását. Csak naponként is ugyan hány ezer fényképezésről úton előállított képes levelező-lap lát napvilágot, amelyekkel pedig kisebb-nagyobb mértékben megrövidülni látszik a nyomdász. (Erre ugyan meg lehetne jegyezni azt, hogy a képes levelező-lapok talán sohasem terjedtek volna annyira el, ha tisztán csak a könnyunyomatási állítandó öket elő; jelen esetben azonban helyesebbnek látszik, ha a dolgot nem ebből a szempontból bíráljuk el.) S egyáltalában hány speciális esete van a fény segítségével való másolásnak, amelyet oly gyakran szeretnek a tipográfiai, s általában nyomdászati sokszorosító eljárások elé helyezni, amikor nem tömegnyomatványokról és tízezer-húszezerezer példányszámokról, hanem a képek kevesebb példányú reprodukálásáról van szó.

Van azonban a könnyunyomatónak a fényvel való másoláson kívül egy másik, ha nem is olyan féltelmes, de mindenesetre számottevő ellensége, s ez az írógép. Első pillantásra egészen kis kaliberű ólagnak látszik, de igen ólvaossá kezd lenni: szívtében használják mindenfelé, s ahol megszokták, el sem igen tudnának már lenni nélküle.

De ami nekünk nyomdászoknak árthat, s kis mértékben máris árt: az nem maga az írógép, hanem az írógép előállított formáról való sokszorosítás. Cyclostyle, Cyclostaf, Rotary meg egyéb angol elnevezésű kis kézi masinák azok, amelyekben az írógép készült nyomatot sokszorosítják. A teblilentyűzött és előzőleg erre a célra alkalmassá tett papírra olajjal átitatott lvet feszítenek; a két lvet között szlárög át az a fejték, amellyel az írógép készült nyomat az írás helyén a legfőlüli rőhelyezeti lvszta papírra s gyöngre nyomás következtében eléggé tisztán átmásolóódik.

El kell ismernünk, hogy az írógép maga a nyomdászatra és a nyomdászok boldogulására nem volt rossz hatással, amennyiben máris észlelhető, hogy amióta az írógépek forgalomba kerültek: a nyomdákba leadott kéziratok ha nem is nagy arányban, de mindenesetre némiképpen megjavultak, s remélhető, hogy a hieroglifákra emlékeztető rossz kéziratok ládóval végképpen el fognak tűnni. Ma lassankint is, de írónk mégis meg fogják szokni, hogy gondolatalkal ne

tallal rögzítsék papírra, s azon pongyolán, vagy ami még rosszabb: ezerféle javítással fölcicomázva adják a könnyunyomató kezébe, hanem írógép elé ölnék, s egyszerűen lekopogtatják azt, amit nyomtatásban akarnak megjelentetni. Tudjuk azt mi nyomdászok mindannyian, hogy mily előnyrőnk nézve — különösen újságoknál — ha írógép készült kézirathoz jutunk. Előnyös ez a szedőre és a korrektorra egyaránt, mind a minőségre, mind pedig a mennyiségre vonatkoztatva, mert egyrészt gyorsabban is szed az ilyen kézirat nyomán a betűszedő, másrészt meg kisebb is az eshetősége annak, hogy a lázas munkálkodás hevében mást szedjen, mint ami írva van. A korrektor is nehezebben siklik keresztül a hibákon, mint amikor írott a kézirat.

A kereskedelmi levelezésben az írógéppel való írás mind nagyobb mérvet ölt. Szép, világos és egyöntelű voltánál fogva mind nagyobb teret hódít, s ahhoz, hogy széles körben terjedjen el: nagyban hozzájárul a vele való munka gyorsasága. Üzleti levelek megírására különösen alkalmas már azért is, mert jól lehet róla másolatokat készíteni — ami szintén előny a sok rossz másoló-linta mellett — de szeretik használni reklámnyomatványok készítésére is.

Akik a nyomdai írógépbetűket forgalomba hozták, bizonyosan azt akarták véle, hogy a velük készült nyomatvány írott levél hatását keltsse, s mint ilyen ne vándoroljon olvasatlanul a papíroskosárba, mint a reklámas nyomatványok nagyobb része, hanem — mint levelet — elolvasásra méltassák. S amit a reklámat olvassák: céljának megfelel.

A magyar szakirodalomban számos oly cikket találunk, amelynek alap gondolata az, hogy törekedjünk az egyöntelűségre, s az alakot a formával: bármiféle nyomatványról legyen is szó, mindenkoron összhangzásba hozzuk; tervezéskor pedig minden körülmények között első sorban is arra gondoljunk, hogy mily célra készül az illető nyomatvány, kinek és minek. A mindennapos életben azonban lépten-nyomon azt tapasztaljuk, hogy a gyakorlatban nem a teórlailag jóknak és helyeseknek bizonyult elvek nyernek alkalmazást, s gyakran látunk oly eseteket, amiódn a teórlában kifőndőknek látszó elvek alkalmazása háttérbe szorul. Nem keresem a teórla és gyakorlati kivétel közt való sok eltérés okát, hanem csupán egy speciális esettel óhajtlok foglalkozni a jelen esetben — elmondván róla az egyéni véleményemet — amely esetről nem a fölületes munka, nem a nagy sietőség (amely igen gyakran megboszulja magát), hanem egy ha nem is egészen léves, de helyesnek azért semmiesetre sem mondható föllógás nyer kifejtését. S ez az, amikor az írógépbetűkkel szedett sorokat nem úgy zárják ki, hogy azok az írógépben szedett sorok hatását keltsék, hanem úgy, hogy már az első tekintetre meglátászik rajtuk a szedés mivoltuk. Még a laikus is észreveszi ezt.

Lehetnek, akik a mellett kerdősködnék, hogy az esetben, ha már egyszer szedésről és nyomatásról van szó: semmi körülmények között sem szabad eltérni a szigorúan megadott határok között mozgó tipográfiai szabályoktól. Pedig ki ne ismerné azt az agyoncsépett közmondást, hogy "nincs szabály kivétel nélkül"? Csupán a tipográfiai szabályok valónak kivétel e közmondás igaz volta alól? Egyáltalán nem látom be, hogy miért ragaszkodják a tipográfus még speciális esetekben is az egyenlő-közű kihajtás és beszerződés szabályához, meg hogy miért kősse magát a szigorú elutasítással törvényekhez, mikor valami kézirat

fakszimile, tehát teljesen hív reprodukálásáról van szó. Miért ne lehetne megkísérelni a külső behatásoktól ment, önálló, egyéni fölfogásunk szerint való munkálkodást, de természetesen sohasem szem elől tévesztve magát a célt?

Éppen úgy, ahogy a betűtervező és a betűöntő az írógép-betűkkel kiváltott tett, miért ne tehetné ugyanazt a szedő is?

Bizony teheti, sőt kell is tennie. Hiszen — amint éppen most említettem — már a tervező meg öntő is azt csele-

kedte. Tudjuk például, hogy az írógépbetűk egyforma szélességűek, s ahogy képük ezen a szélességi alapon ki van egallizálva: azon az öntéskor a külső egyengetést a belső vonaltávolságoknak megfelelően a betűöntő már nem tehetette meg. A verzális W olyan széles, mint az l, s a kicsiny m semmivel sem foglal el nagyobb helyet az l-nél és a pontnál.

S éppen azért, mert ezek a betűk mindennemű ily értelemben vett egyengetés nélkül kerülnek a szedő keze alá:

Az immár több mint ezerkétszáz tagot számláló Könyvnyomdászok Szakköre Grafikai Szemle címmel művészies folyóiratot ad ki, amely már pusztán annál az oknál fogva is, hogy egy a szakfejlesztés szolgálatában álló erkölcsi testületnek a kiadványa: eddig példátlan elterjedtségre tett szert a magyarországi könyvnyomtatók körében. Olvasója úgyszólván minden magyar nyomdász, s ezért hirdetési rovata a legkitünőbb szolgálatot teszi minden oly

nem lehet tőle kívánni, hogy ha az előbbiek nem is, legalább ő tudjon azokból egyengetett sorokat szedni, vagyis olyanokat, amelyek mindmégannyira teljesen egyforma széles.

Aki írógépen írott sorokat már látott: bizonyosan emlékezik arra, hogy e sorok nem egyforma szélesek, hanem majd rövidebbek, majd meg hosszabbak, és sokszor az egész hasábon állg akadunk két oly sorra, melyek pontosan egyforma szélességűek valónak. Aki az írógép műkö-

dését nem ismeri, az előtti a sorok emez egyenlőtlen esése rejtély, annyival is inkább, mert hiszen a sorok kezdete egy vonalba esik; de aki már látott írógépet, az előtt villágos ödolog, hogy az írógépen nem szedők és zárják a sorokat, mint például a szedőgépen, hanem az egyes betűket egyenként nyomtatják egymás mellé. Ez a billentyű lenyomása következtében, egy a billentyűvel kapcsolatban levő emeltyű áttételével történik, s ha az írógépen dolgozó sze-

Az immár több mint ezerkétszáz tagot számláló Könyvnyomdászok Szakköre Grafikai Szemle címmel művészies folyóiratot ad ki, amely már pusztán annál az oknál fogva is, hogy egy a szakfejlesztés szolgálatában álló erkölcsi testületnek a kiadványa: eddig példátlan elterjedtségre tett szert a magyarországi könyvnyomtatók körében. Olvasója úgyszólván minden magyar nyomdász, s ezért hirdetési rovata a legkitünőbb szolgálatot teszi minden oly

mély a sor végére ért: a soron már nem változathat semmit, nem úgy, mint a betűszedő, aki a sor végén spekulál, aztán átulve egy szótagot, kihajt, vagy pedig — ha egyikét belől még be akar a sorba szorítani — összevonja a sort.

Már most, ha tekintetbe vesszük, hogy ha mindjárt nagyon elterőnyl szélességre szedünk is, mind bajos a szöközőknek csak megközelítőleg is egyenlően való betartása az egymás alatt levő sorokban: akkor azt is látjuk, hogy

bizony sokkalta könnyebb nekünk az írógép munkának megfelelően szednünk az írógépbetűs sorokat, mint úgy, ahogy az a közönséges tipográfiai munkáknál szokásos.

Egybe vetve ezt a körülményt a célszerűséggel, s hozzá tette a fakszimile reprodukálásra való törekvés jogosultságát: a fentebbi két minta közül a másodiknak elfogadását — mint a logikusabbikét és természetesebbikét — teljes meggyőződéssel ajánlom.

Remington.

A rokon mesterségek köréből.

Ujabbfejta eljárás a litográfiai nyomtatásban.

Berlinben egy idő óta olyan litográfiai nyomatokat készítenek, amelyeknek nyomtató-lemeze fémmele bevonat papiros. Ezt úgy állítják elő, hogy a papírost előbb preparálva, galvanoplasztikai úton több réteg különböző fémmele vonják be. Így aztán a litográfiai nyomtatásban éppen olyan módon használható föl, mint a cink- vagy alumíniumlemez. Amily egyszerűnek látszik is a dolog, a gyakorlati kivitele tekintetében meglehetősen nehézségek merültek föl. Zavaróan hat például olykor az is, hogy a papíros alsó lapja nem víz-álló; de ezen az úgynevezett "zapon-lakkal" való bevonás útfján segíthetnek. A papíros struktúrája is okozott nehézségeket; úgy észlelték el ezeket, hogy speciális papírost gyártanak e célra. Így aztán sikerült határozottan jó eredményt az új eljárással elérni, még pedig főképp azért, mert a papíros félkörbe hajlítható, s így rotációs gépre is alkalmas.

Autotípiál raszterek.

Az autotípiál előállításához való úgynevezett raszter két, a legnagyobb gondóval készített kristályüveglapból áll. Hólyagcskákknak nem volna szabad bennök lenni, de mert az ilyenmi a legfinomabb optikai lencséknel sem kerülhet el egészen; megelégszenek azzal, hogy számukat a lehető legkevesebbre csökkentésék. Az autotípiál-retoucheur különben nagyon könnyen segíthet a hólyagcskák okozta foltokon.

A raszter hálózatának előállítása úgy történik, hogy a két üveglapot valami sav-álló réteggel beföldik, s aztán önműködő precíziós géppel vonalakat karcolva belé, az utóbbiakat jó mélyen belemaratják. Az ilyenformán keletkezett mélyedéseket fekete festékkel tömlik tele, s az üveget így e helyeken teljesen át nem látszóvá teszik. A közben levő helyek azonban — mint az természetes is — állászók maradnak. A vonalak széle is persze a lehető legsimább.

A maratott üveglapokat most úgy ragasztják egymásra, hogy vonalaik derékszögben messék egymást. A vonalak száma különben 20 és 160 között változozhatik centiméterenkint, de a fekete meg a fehér vonaloknak nem szükséges okvetlenül egyforma vastagoknak lenniök, hanem esetről-esetre változozhatik is e vonaloknak a vastagsági aránya.

Érdekes annak a megfigyelése, hogy minő hatású képet adnak a különböző finomságú raszterek. A legdurvábbik, az, amelyiknek centiméterében csak 20 vonal van: tompa színezetű, mintegy a haldfénytől besugárzott képet ad; de mentől finomabb rasztert: 25, 34, 40, 48, 54, 60, 70, 80

vagy 100 vonalast veszünk a képhez, annál élénkebb és plasztikusabban ható lesz az. 100-as raszterrel — némely tárgyú képnél már a 80-assal is — a tetőpontját érjük el az élénkségnek és plasztikusságnak; ezen fölül megint mind tompább lesz a kép színezete, plasztikussága pedig elvész.

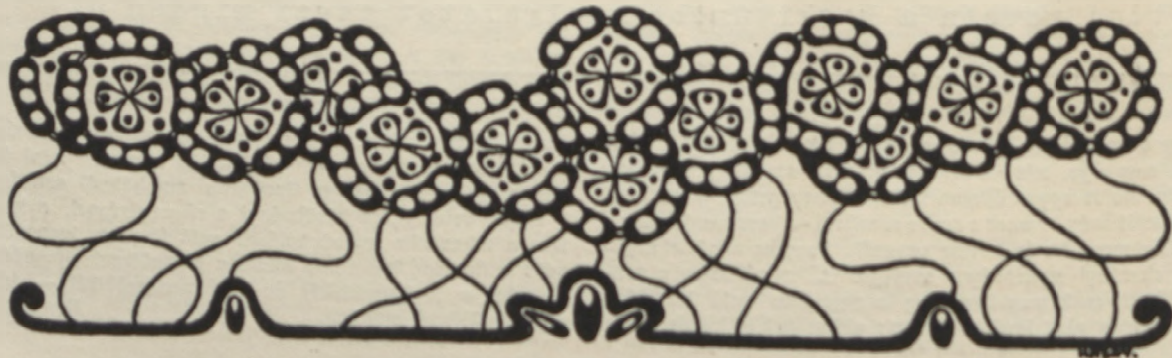
Hogy az egyes illusztrációk eljársokhoz minő raszterfajták a legalkalmasabbak: Haas majna-frankfurti raszterkészítő a következőkben mondja el most megjelent árjegyzékében:

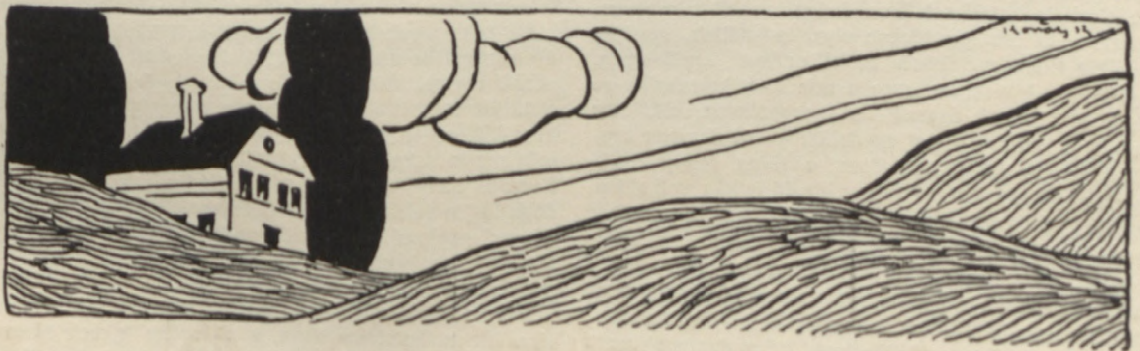
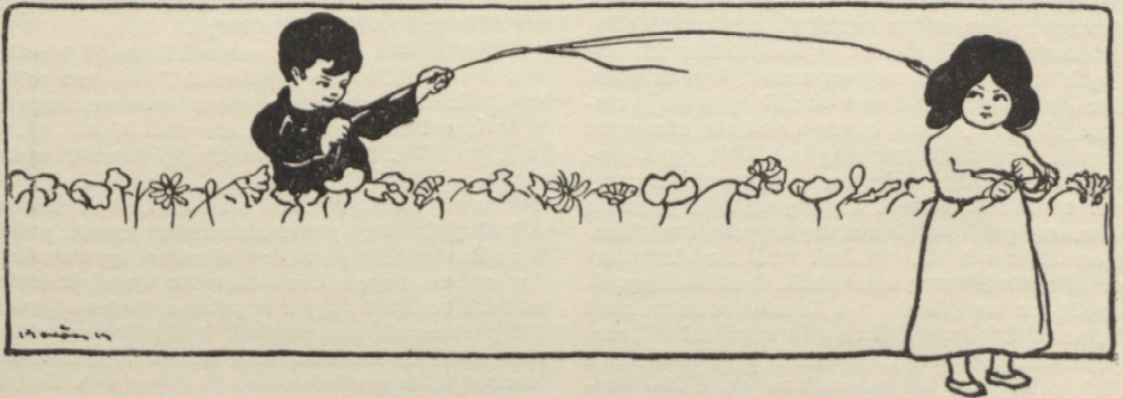
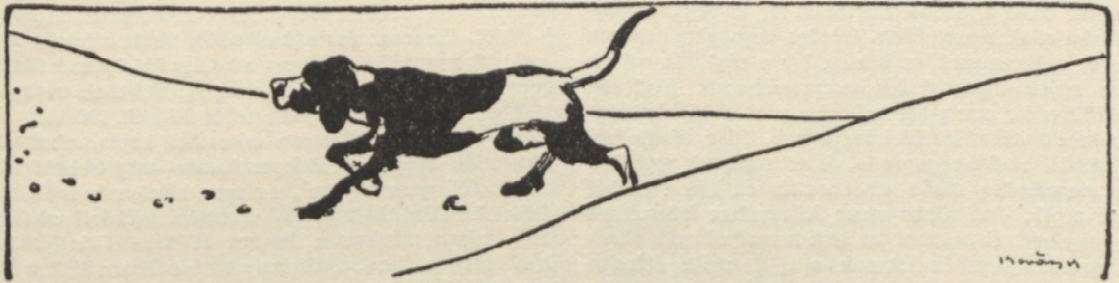
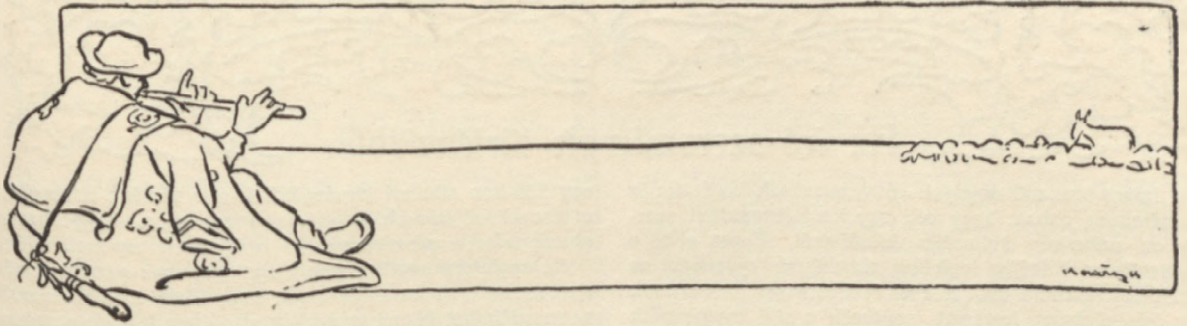
Nagy-alakú plakátok nyomtatásához legajánlatosabb, ha 20 vagy 25 vonalast rasztert veszünk; rotációs gépen való meg újsgnyomatáshoz 25 vagy 30 vonalast raszter való; közönséges gyorsajtán való gyors újsgnyomatáshoz 34 és 40 vonalast a legjobb; fotolitográfiai célokra 48 vonalast vehetünk; merkanillás munkák, könyvek és akcídens nyomtatványok keretében 54 vonalast raszterrel készített autotípiál alkalmazása a legajánlatosabb; illusztrált folyóiratokhoz és jobb könyvillusztrációhoz 60 és 65 vonalast is igen jó; finom katalógusok nyomtatásához 70-est is bátran lehet venni; igen finom részletek s mikroszkópius illusztrációk készítéséhez 80-as raszter ajánlítható; fotogravűrök és rézkarcok reprodukciójához 100-as a legjobb.

A három- meg négy színű nyomtatás céljaira a közönséges vonalast raszter is jó, de mert ezt főléveltek a kamarában el kell fordítgatni: a formátum kihasználhatósága jócskán korlátozóódik. 40:50 cm.-es raszterrel például csak 24:30 cm.-es kép állítható elő. Éppen ezért a színnyomatás autotípiál készítésére általában gömbölyű rasztereket használnak, s csak az első kilséhez vesznek derékszögűt.

A hibátlan raszterek előállításának nehézsége a nagyság arányában növekednek. Éppen úgy, mint az optikai lencsék előállításánál. Egyszerű vonalast raszter ára 20 vonalal centiméterenkint körülbelül 40 korona, de ugyanilyen nagyságú 80 vonalast már 80 korona, 90 vonalast 140, 100 vonalast 180 korona; 30:40 cm.-es alakban a 100 vonalast finom raszter ára már több mint 2000 korona. Egy 80 cm. átmérőjű, színes autotípiál készítéséhez való kerek raszter ára pedig nem kevesebb, mint körülbelül 8000 korona.

Ujabb időben úgynevezett szemcsés rasztereket is készítenek. A szemcsézett éppen úgy belemaratják az üvegbe, mint a vonalast rasztereknél a vonalakat. Főképpen tájképi autotípiál készítéséhez, meg a litográfiai használatosak, de a vonalast raszter kombinációjával jól alkalmazhatók a színnyomatás kilsék készítéséhez is. Előállításuk könnyebb, mint a vonalast rasztereké, s ezért olcsóbbak is ezeknél.

Kovács Károly rajzai. (A Udvardi Antal dr. és Falk Zsigmond dr. szerkesztette Ország-Uttag Művészeti Társaság kiadásában.)

Az író-szerszámok történetéből.

Az írásra használt anyagok váltakozásának históriája is igen alkalmas ahhoz, hogy véle egy kis tájékozódást nyerjünk az emberiség kulturális fejlődéséről. Eppen ezért a következőkben először foglaltan emlíndünk egyelmást az említett anyagok rendkívül érdekes és tanulságos történetéből.

Az írásművészet legrégebb emlékei a régi egyiptomiak kövéseles fölratait tekinthetjük, s mellettük talán a babiloni meg nínivel ékíratokat is. A Krisztus előtti negyedik évezredből származó ékíratos agyagserepeket találtak ez ókori városok romjai közt, Egyiptomban pedig a hieroglifás kövéseletek közül olyan börtökereket is, amelyek kétségtelenül írási célokra szolgáltak. Mindez anyagokra azonban meglehetősen nehezen esett az írás, s így a régi idők embere mihamar egyéb anyagokkal is megpróbálkozott. Első volt ezek között a fa, amely bár puhább, mint a kő, de mégsem nevezhető valami ideális írányagnak. Fába vésték írásait például az ősmagyarok is, és ezt rovásnak nevezték. De őket megelőzőleg sűrűn alkalmazták az írás e módját a sémita népek, fatáblákba vésvé följegyzésre érdemesnek tartott dolgokat. A babiloni lakosok hurcolkodásalk alkalmával magukkal cepelték lakásuk ajtaját, amibe ékíratos betűkkel volt a nevéükön kívül a foglalkozásuk megjelölése is belevésve. A feníciaiaktól a görögök nemcsak a betűjegyeket vették át, hanem az íráshoz való anyagokat is.

A görögök nagy költőjének, Homerosznak versei között már világos vonatkozásokot találunk a véseles fatáblákra. Az ő époszai is ilyen módon mentődtek meg az elfeledéstől. Peliszisztratosz idejéig azonban a fatáblákba vésett hősköltemények száma annyira megszorodott, hogy az athéni ünnepekre utazó népének csak nem vihették magukkal a rengeteg anyagot. Újabb, könnyű és mégis alkalmas írányagra volt szükség, s ezt csakhamar meg is találták egy Egyiptomban otthonos sásféle növényben, a papiruszban, amely most már eredeti hazájában is allig-allig található, s csupán Sziciliában, egy patak partján van meg nagyobb fűmegekben.

A papirusztekercsek kikészítésének korát meglehetősen biztossággal állapíthatjuk meg a színükről. A sötétbarna papiruszok például a legrégebbek, s a Krisztus születése előtti 1500-ik év előtt keletkeztek. Az ezután következő 600 esztendő papiruszal különböző árnyalatúak, a libiai korszaké (Kr. e. 900 körül) pedig világosbarnák voltak. A libiai korszak után valami módosított eljárással készült a papirusz; a színe világos-sárga volt, s chartának nevezték el, megkülönböztetésül a régi, aszfalttal impregnált papiruszoktól.

A papirusztekercsek hosszúsága igen különböző; akad közöttük olyan is, amelynek hosszúsága megül a negyvenkét méter. Sőt Görögországban olyat is találtak, amelyen rajta voltak Homerosz összes hőskölteményei egyföld-egyig.

A papirusz kikészítése meg a vele való kereskedelem az egyiptomi királyoknak ügyszólóan monopolluma volt, már csak azért is, mert — mint említettük — az ókorban csupán Egyiptom területén, különösen a Nilus deltája körül tenyészett papirusz-növény. Háromféle fő fajtaja volt akkor a kereskedelembe jövő papirusznak: a legközönségesebbiket "a papok papiruszának" nevezték, bár később a nagy római császár tiszteletére "Augustus-papirusz" lett a neve; a középminőségű fajta "Livia-papirusznak" keresztelték el Augustus császár feleségének a tiszteletére; a legfinomabbnak pedig, a preseléssel előállítottat, "Fannius-papirusz" volt a neve. Hogy az ókorban az okmányokat speciális papirusz-fajtára kellett írni: kitűnik Justinianus császárnak

egy 536-ban alkotott törvényéből is; e törvény értelmében a bizánci notáriusok kötelezve voltak arra, hogy összes okmányokat a császár emberétől lebélyegzett papirusra írják.

Az egyiptomi uralkodók a maguk papirusz-monopollumát csakhamar arra használták föl, hogy általa a rájuk szorult szomszédjokat kizsákmányolják. A túlfeszített húr azonban ez esemben is elpattant. Ptolemaiosz és Eumensz királyok azon versengtek, hogy melyikük tud szebb és hatalmasabb könyvtárat felállítani. Az egyiptomi Ptolemaiosz akkép vette versenytársát egyszer s mindenkorra legőzhetni, hogy megtöltötte a papiruszban Egyiptomból Eumensz országába való kivitelét. Eumensz és tudósal addig törték a dolgot fejüket, amíg ki nem sűtötték, hogy a kellően kidolgozott állati írha éppen úgy alkalmas írási célokra, akércsak a papirusz.

A pergamenkészítés ilika tehát föl volt lödőzve. Nevét az új írányag Pergamon városától kapta, ahol először gyártották nagyban. Főképpen kecske- meg birkabőrt használtak föl nyers anyagul, s alapos kidolgozás után enyves fehér festékkel befestették, s aztán tajtkövel simították, hogy írásra alkalmas legyen. A kecske- és birkabőrön kívül antilóp-, borjú-, sőt kutyabőrt is használtak a pergament előállításához, még pedig európaszerle egyaránt. Míndlünk a régi nemesi okleveleket meg az ügyvédi diplomát tréfásan még is kutyabőrnek nevezik, s egy régi jó szállóigék azt tartja, hogy csak azért nem írják az ügyvédi diplomákat még is kutyabőrre, mert Magyarországon immár több az ügyvéd, mint a kutya.

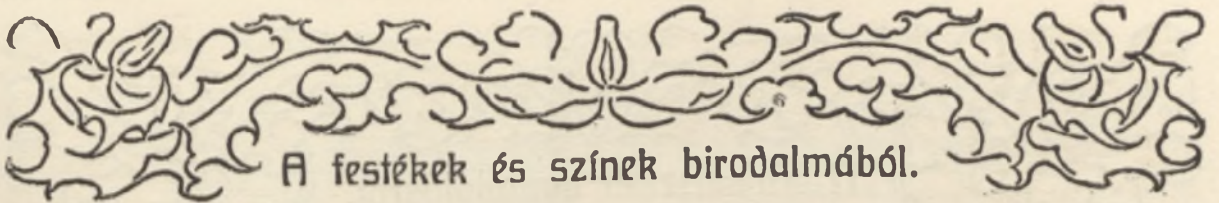
A régmúlt idők tintájának anyagáról igen jó értesülésünk van. A régi görögök és egyiptomiak tintája nem volt folyékony, mint a miénk, hanem száraz, tusforma, s egy fenyő-fajtának, a Pinus Taedának a korbából készült. Az írótól kezdetben fából, főképpen puszpángból készült, amint azt megküesedett leletek is bizonyítják. Használata és tartása szakasztott olyan volt, mint a mi közönséges írótolainké.

A könyveket meg papirusztekercseket egerek, patkányok és egyéb rágcsálók pusztításal ellenében úgy biztosította az ókor embere, hogy cédrusfa-kivonattal vagy sáfrányfestékkel kenté be. Ettől nagy a respektusa minden rágcsálónak.

A papirusznak, pergamentnek s általában minden fajta írányagnak az ára időről-időre változott, de általában azt mondhatjuk, hogy mindenkoron jó magas volt. A Krisztus előtti III. században például oly drágák voltak az írászerszámok, hogy Zénó görög bölcse egyik tanítványa, Kleantesz, cserepekre meg csontokra volt kénytelen írni. Ugyancsak a Krisztus előtti I. és II. században pedig még Egyiptomban is cserepekre s csontokra írták az adózásl nyugtalanásokat.

Az írányagok kikészítése dolgában különben — bár mindig elszigetelle magát a többi államoktól — Kíná volt a vezető szerep. Különösen a papiruszgyártás dolgában járt elől. Történetileg kimutathatóan a legrégebb időkben bambusz-táblácskákra írtak a kínaiak, olyanokra, aminek még ma is szép számmal található a régebbi pagodákban. Krisztus születése után 153 körül, Tai-Lun császár uralkodása idején találtak föl a növényrostokból készült tulajdonképpen papirusz. Ez későbbben főképp úgy készült, hogy a farostot meg kendertonalat órska szövelekkel egyetemben péppé szaggatták, s aztán nemezelte, napon szárították.

S ezzel állérhetnénk a tulajdonképpen papirusz történetére. De ez hatalmas téma, s akárhány fejezete nincs még elegendőképpen tisztázva. Rapszódálisan, a kitalálások és logikai következtetések haladása arányában írunk majd róla.

A festékek és színek birodalmából.

Rapszódikus közlemények a színes festékekről.

A modern gépmesternek a mechanikai és bizonyos fokú kémiai ismereteken kívül mindinkább az lesz a fő erőssége, ha a festékek sajátosságait, keverhetősük módját és föltételeit ismeri. E nélkül ma már mind nehezebben boldogul.

A következőkben nagyon röviden s szinte rapszódikusan mondok el némely fontos dolgot a festékek és színek tanából. Bár csöppet sem új dolgok ezek, s szaktársaim talán már többször is olvashatták itt-ott: fontosságuknál fogva semmisetre sem fog ártani az újból való összefoglalásuk.

A színes festékek háromféle alakban kerülnek a kereskedelembé s onnan a könnyunyomatáló keze alá, és pedig szárazon (por-alakban, darabokban), azután lészítás alakban, hol a festék, a pigment már meg van kötve, s végül kencével, teljesen elkészítve a felhasználásra. Ha egy s ugyanazon munkánkhöz nagyobb mennyiségű festék szükséges: kétségbevonhatatlanul olcsóbban jövünk ki, ha a festéket száraz állapotban szerezzük be, s kencével házilag keverjük a kívánt sűrűsége. Ily fajta munkák kivételénél az a legfontosabb, hogy mindenkoron először a pigment keverendő meg a kencével, de csak éppen annyival, amennyi a kötésre szükséges, s csak azután eresztendő fel. A festék akkor van jól összekeverve, ha a festéklapattal barázdát húzva benne, ennek fölülete nem érdes, hanem tűkérslma.

Mindig arra törekedjünk, hogy minél kevesebb féle festékkel dolgozzunk. Akárhány féle színű festékre van szükségünk, untilg elég, ha a három alapszínű festékből rendezünk meg két-két félet, nevezetesen a sárgából vörös és zöldes árnyalatút, a vörösből sárgás és kékés, a kékből pedig vöröses és zöldes árnyalatút, és ezeken kívül olyan színű festékeket, amelyek a három alapszínű keverés által elő nem állíthatók, mint amínők például a teltett barna, a cinóber, a pávakék és satin elnevezéssel forgalomba kerülő festékek. Ha bármely festék színét írni akarjuk, de olyan határokat küszölt, hogy az azért megtartás eredeti fényét: mindig az illető festék kiegészítő színéből keverjük hozzá, a sárgához tehát ibolyát, a vöröshez zibédet, a kékhez pedig narancs-színt keverünk. Ha tompítani akarunk: vegyünk fehérét és feketét. A rajzoló-művészek és a nyomdászok ugyanis nem ugyanazt a dolgot értik törésen meg tompításon. A rajzoló és festő szerint tört szín az, amelyet valamely világosabb színnel — tehát akár fehérrel is — halványítottunk, tompított pedig, amit sötétebbel keverünk.

Tiszta színeknek csak az első és a másodlagos színeket nevezhetjük: elsődlegesek azok, melyeket keverés útján nem nyerhetünk, azaz a sárga, a vörös és a kék, másodlagosak pedig azok, amelyeket két elsődlegesből keverhetünk: a sárga és vörösből lesz a narancs, a vörösből és kékből az ibolya, s a kék és sárgából a zöld. Két másodlagos szín összekeveréséből harmadlagosat nyerünk. Az oly két szín, amely bizonyos összetételben fehérrel, másban feketét ad: komplementér, azaz kiegészítő színeknek nevezetlik. Valamely színek kiegészítő színe az, amelyet ha hozzáadunk, a három alapszín összetételére kiegészít. Színeket kétféleképpen lehet összekeverni a megkülönböztetünk additív (addo: hozzáadok) és szubtraktív (subtraho: kivonok) színkeverést. Az additív színkeverésnél a színeket egymáshoz hozzáadjuk; ha a sárga, vörös és kék színek sugarait valamely sík egy és ugyanazon pontjára egyidejűleg vetítjük, azok együttesen fehérrel adnak. A szubtrak-

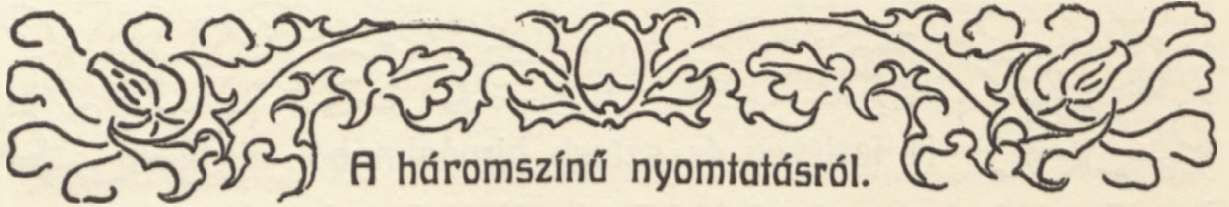
tív színkeverésnél nem adunk össze, hanem valamely síkról színsugarakat vonunk el, s végül nem marad más szín, mint a fekete. Kiegészítő színeknek tehát azokat nevezhetjük, amelyek additíve keverve fehér, szubtraktíve keverve fekete színt adnak. Valamely szín kiegészítő színét (például egy elsődleges színét) úgy találjuk meg, ha hozzá azt a másodlagos színt vesszük, amely a hlányzó, a két másik alapszín összekeveréséből áll elő, azaz azt, amelyben az első szín nem foglaltatik. A vörös kiegészítő színe a zöld. A vörös elsődleges szín, a zöld másodlagos, keveréke tehát a két másik alapszínek: a sárgának meg zibédnek.

Mind a festésben vagy bármely más munka előállításánál, ahol színek játszanak szerepet, mind pedig a nyomtatásban arra kell ügyelni, hogy csakis harmónikus színeket állítsunk egymás mellé, különben színérzkűnket a színek, a színes kép nem fogja kielégíthetni. Arra nézve, hogy mely színek együttes szemléltése gerjeszt esztétikailag jóleső érzést: szabályt nem lehet felállítani, legfeljebb némi támasztópontot lehet adni az színek összeállítására; az egyedüli, amire támaszkodni kell: az izlésünk. Általában elfogadott s gyakorlatilag helyesnek bizonyult felfogás az, hogy az egymással komplementér színek jól illenek egymáshoz, azaz azok, amelyek a színeköröngön egymástól 180°-nyira esnek mint normális színek, s a kör középpontjától való távolságuk a kör sugara, illetőleg az átmérő hosszúságára egészítendő ki. A fehér és fekete illik mindegyikhez, nem kevésbé az arany és az ezüst. A hatást a barna és a szürke szín neutrális tónusai nem ronthatják le. Ha valamely munkát hat-hét vagy még több színben kell előállítani: kiútasztunk két jól harmonizáló színt, hogy azok domináljanak, s a többi színt felrakjuk díszítőül a domináló színek árnyalataiban vagy szerényen meghúzóddó, de mégis emelőd neutrális tónusokban. Igyekeznünk kell különben a sokszínű munkák kivételénél arra, hogy ne lehessen róluk könnyen, vagy éppenséggel már az első pillantásra leolvasni, hogy hány színben nyomódtak. Szt.

Hogy állapíthatjuk meg a festék jó minőségét?

A Revue de l'Imprimerie legutóbbi számában igen érdekes cikkben foglalkozik a festékek kémilájával. A többek között, hogy a festékek jó minőségéről meggyőződünk: nyervezetlen papírosan mázoljunk egy keveset szíjjel. Pár óra múlva a festék vékony sávuval lesz körülve, amely a tartalmazott fírnászból képződik. Ha a festék jó alkotórészekből van vegyítve, a sávu fehéren mutatkozik, míg ellenben rossz összetételű anyagra vall, ha a sávu kevésbé vagy erősen sárgán képződik. Ily nyomófestékekkel természetesen tiszta nyomást nem lehet elérni. A sárgás képződés egy kence és fekete festőanyag rossz minőségének tudható be. Az olcsó minőségű festékekhez — magától értetődik — kevésbé értékes anyagot vegyítenek. A gyantás olajok, melyeket ezek a festékek tartalmaznak, időzlik elő a sárgás képződést. Jó festékek intenzív feketének, záirosnak és ruganyosnak kell lenni, a mellett pedig — ami a fő — gyorsan száradónak és nem simulóknak. Minél finomabb a festék, annál szembeűnőbb száradó tulajdonsága. Általánosan ismert tény, hogy olcsó festékek sokkal rosszabb a fedőképessége, mint a drága festékek. Úgyűl száradó festéket kölöjjel vegyíteni nem tanácsos. Híglott fírnász ebben az esetben jó szolgálatot tesz.

A háromszínű nyomtatásról.

Szakianfolyamaink keretében két igen érdekes kiállítást rendeztünk legutóbb; mind a kettő méltán megérdemelte a budapesti nyomdászvilág élénken nyílvánult érdeklődését.

Az egyik kiállítást Haraszti A. úrnak, a párisi hírneves Ch. Lorilleux & Cie festékgyártmányai budapesti elárulójának köszönhetjük, aki egy határ főképpen francia színnyomat bemutatásul ragadta el a jelen volt szakközönséget. A remek műlapok (közülök egyet januári füzetünkhez mellékelünk, egyet pedig mostani számunkban mutatunk be) egyfő-egyig Lorilleux-féle festékekkel nyomódtak, s így igaz, meggyőző reklámul is szolgálhatnak a hatalmas cégnek.

Haraszti úr egyszerűsége igen érdekes előadással is fűszerezte a maga nemében ritka szép kiállítást. A háromszínű nyomtatáshoz való festékekről szólt az előadása, s a figyelmes hallgatóság nagyon sokat tanulhatott belőle.

A másik kiállítást a februári havii ülésel kapcsolatban rendeztük, az éppen egy esztendője fennálló Jókai-nyomdának (Berger és Schimek) munkáit téve ki közszemlére. E nyomda jeles mesterszedője és faktora, Aligner János szakíróunk, nagyszámú szép szerzőmunkával és rajzzal vett részt a kiállításon, egyik főnöke Schimek Ferenc pedig a maga mindünk fölülreható színnyomási technikájával kellett általános csodálkozást a szépségű látogatók körében.

Haraszti úr előadásának és Schimek úr kiállításának tanulságait alantabb következő cikkelyünkben foglaltuk össze, természetesen csak nagyon röviden, amennyire terünk enged.

***

A könnyunyomdal háromszínű nyomtatás, vagy görögösen trikromia a heliokromiai eljárásoknak a gyakorlatban eddig legjobban beváltott, s az illusztrációk meg tömegnyomatványok előállítására tekintetben óriási jelentőségre vergődött ágazata. Mint ilyen szoros kapcsolatban van a színes fotografálásnak meg mindíg megoldatlan problémájával is.

A háromszínű nyomtatás — mint az közstudomás — három lemezről történik. Az egyikről sárga festékkel, a másiktól vörössel, a harmadiktól kézzel nyomtatnak. Mind a három lemez autotíp-hálózatos (l. e. füzet 54. oldalán), s a sárga, vörös meg kék pontok jobbra nem egymás fölébe, hanem egymás mellé kerülnek a róluk jó regiszterrel készült nyomatokon. A szekundér meg tertiár színek így is előállanak, amint hogy azt akárhány ruhadarabon vagy más egyében akár mindennap is tapasztalhatjuk. Sűrűn vöröspettyes kék ruha például mesziről ibolyaszíneknek látszik.

A lemezek előállítására különben a következőképpen történik: A fotográfiai főlüvetek az összes üveglap, úgynevezett fényzűrőt helyeznek a lemez elé. A fényzűrőn át a főlüveti képnek csak ama részét reagálnak a lemezre, amelyeket a szűrés színe nem szűri föl. Így az ibolyakék szűrésű csupán a kép sárga színét engedő a főlüveti lemezre hatolni, a zöldszínt a vörös és a narancsvörös szűrésű a kék részleteket. Az ilyenképpen nyert főlüveteket közönséges módon papírosra viszik át, azután pedig elválasztva az autotípialasztásra. Az így kikészített negatívot végül a maratásra szánt lemezre másolják. Ha azután az ibolyakék szűrésű újján nyert főlüveti lemez sárga festékkel, a zöld színt vörössel, a narancsvörös pedig kék színnel kerül nyomtatás alá: kész az eredetileg meglehetősen közeljárt sokszínű kép.

A háromszínű nyomtatáshoz használt normális festékek alapanyaga azonos a krómsárgával, kraplakével meg a párisi kékével. Mind a háromnak kiválóan lazúrfestéknek

kellene lennie, ami különösen a krómsárgánál nem érhető el tökéletesen. Ezért is nyomtatják a sárgát mindig legelőször, nem pedig azért, mintha valami nagyon alárendelt jelentőségű kérdés volna: jól van-e megválasztva az árnyalata, vagy sem? Sőt éppen ellenkezőleg: igen fontos ez is.

A kemigratufus, minekutánna a három- vagy négyszínűnyomatokhoz való készítésre: próbalevonalokat készít róluk. E próbalevonalokhoz való festék-árnyalatok biztos eltalálása úgyis az első kezessége a három- vagy négyszínű kép végleges nyomtatáskor való sikerültének.

A festékgyárosok normális festék elnevezéssel a háromszínű nyomtatáshoz való speciális festékfajtákat készítenek. E normális festék készítésekor annakelőtte arra törekedtek, hogy azok a lehető leglisztább színárnyalatúak legyenek, vagyis hogy a vörös ne látszék se a kékbe, se a sárgába, és így tovább. A gyakorlatban azonban ezek az abszolút normális festékek nem feleltek meg mindennemű igényeknek, s csakhamar szükségessé vált éppen az annyira perhorreszkált sárga meg kék árnyalatú vörösnek stb.-nek, vagyis a rendesen melegebb meg hidegebb árnyalatú normális színeknek a háromszínű nyomtatás kombinációjába való bevonása. Így most a kiválóbb festékgyárosok normális festék elnevezéssel három-három árnyalatú vöröset, kéket meg sárgát gyártanak, amelyek együttesen huszonhét-féle, többé-kevésbé különböző kombinációt engednek meg.

A kemigratufus ezt a huszonhét-féle kombinációt kellene, hogy minden egyes háromszínyomati készítése után kipróbálja. Hogy valóban megteszi-e ezt mindenkor: bizony olyan kérdés, amire aligha mernénk biztossággal felelni.

A színek, de különösen a sárga szín megválasztásának nappali világosságánál kell történnie. Nagy sürgősség esetében elektromos izzólámpa fénye mellett is megtehető a vizsgálatot, ámde ez a világítás sem eléggé megbízható. Gáz-, petróleum- s minden egyéb világítás alkalmatlan ahhoz, hogy mellette a sárga szín árnyalatát vizsgáljuk.

Bár a próbanyomtatásnak most használatos módja — ha valóban lelkiismeretesen végzi a kemigratufus — az esetek legtöbbszörében a viszonylag legjobbat eredményt adja: a gépmesterek köréből mégis minduntalan főlhangzik a panasz, hogy a próbanyomatokon alkalmazott színárnyalatok általában nem megfelelőek, s hogy inkább tévedésbe-erítésre, mintsem helyes és a célt követő útbizonyításra alkalmasak.

A gépmesterek panaszai azonban — ha a dolgot tárgyilagosan mérlegeljük — nem annyira a színek megválasztásában, mint inkább maguknak a próbanyomatoknak készítés módjában találhatók meg az indoklásai. Közstudomású például, hogy a próbanyomatok nem tipográfiai gyorsajtón, hanem csak afféle kézi sajton készülnek, s ezért egyengetésükre csak igen korlátozott mértékben lehet szó. Alulról meg csak meg lehet az egyes készletek egyengetni — bár ezt is csak kevés kemigratufus teszi — de a főlüveti való egyengetés, aminek pedig az árnyalatok finomabb elosztása a célja: mindenképpen elmarad. A végleges nyomtatást végző gépmester tehát már ez okból is joggal állíthatja, hogy az ő munkája a próbanyomtatásnál tökéletesebb lehet, mert hiszen már az egyengetési módja is jobban megközelíthető a teljes sikerrel. És ez már maga is nagy előny.

Ezzel az előnnyel szemben azonban a próbanyomatoknál végző munkának lemezi más könnyedségei vannak. Így például az is, hogy a próbanyomatok idején a készlet rend-

szerint még nincsenek körülúgva, s a körbskörüli klimgasoló lemez-szél a rajz esetleg elmosódó végének pontos és szép kiadódását biztosítja. A példányszám nyomtatásakor pedig tudjuk, hogy minő nehéz dolog az ily elmosódó szélek szép nyomtatása; a festékező hengerekbe vagy a papírosba való túlságos benyomódásuk csak igen gondos és szakszerű munkával kerülhető el. A mellett a próbanyomatoknál a lemezek teljesen tiszták, s egy-két példány nyomtatása után meg szokás mosni őket, ami a végleges nyomtatásakor természetesen elképzelhetetlen dolog volna. A próbanyomatokon azonban a lemezek folytonos tisztogatása következtében a festék nem gyűlthet össze a lemez mélyedéseiben, s így a levonatok is sokkalta tisztábbak.

Amint említettük, a festékgyárosnak — legalább a párisi meg nyárára egyszerűsített budapesti Ch. Lorilleux & Cie-nél így áll a dolog — minő a három alapszínből három-három különböző árnyalatú normális festéke van, amelyek segédelmével huszonhét-féle változatot lehet — a hígítással elért különbségeket nem is számítva — egy-egy háromszínű képben elérni. Az esetek óriási többségében ez elegendő is.

Mindamellett előadható olyan eset is, amikor a normális színek minő a három skálája kevésnek bizonyul ahhoz, hogy velük az eredetinek minden színhatása pontosan utánozható legyen. Ilyenkor a nyomónak éleslátásától és jó színérzékétől függ, hogy sikerül-e az illető nyomtatványt mégis az eredetinek megfelelően, hűven elkészíteni.

A budapesti Pallas-nyomdában egyszer valami leveles-virágos háromszínű-nyomatot készítettek. A sárga szín is, meg a vörös is helyén való volt, de a kék lemezzel zöldre kellett nyomtatni, hogy az eredmény teljesen jó legyen. Schimek szakírtásunknak hasonló eset már többször is előfordult a maga rengeteg praksziséban, most pedig egy közismert német lapban arról olvasunk, hogy egy alkalommal éppenséggel fekete festékkel kellett a kék lemezzel nyomtatni. Ennek kényszerűsége talán többször is beállhat.

A háromszínű nyomtatásban mindegyik szín jó megválasztásának döntő hatása van a nyomatok sikerültére, de — hogy úgy fejezzük ki magunkat — talán mégis a legfontosabb szerepe van köztük az utóljára nyomódó kéknek, amelytől a kép egy fő-fő színének: a szürkének az árnyalata is függ. Hogy megfelelő szürke színt minő bajos dolog a háromszínű képeken elérnünk: talán mondanunk is fölösleges; tudják azt nyomó szakírtásaink tapasztalásból.

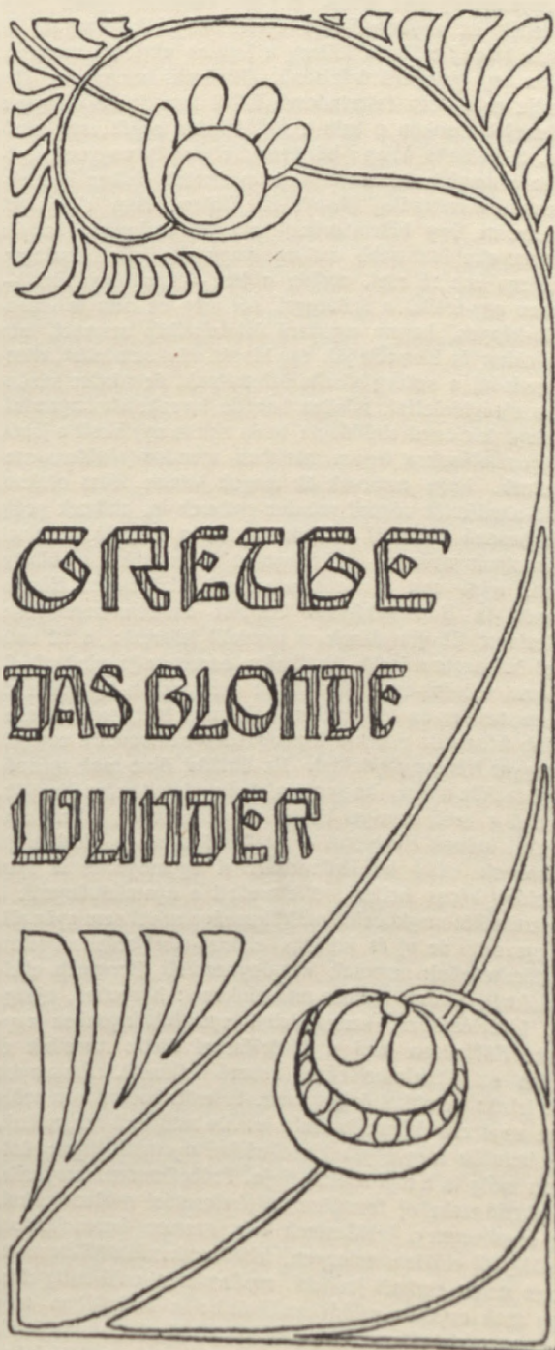
Általában azt mondhatjuk, hogy mentől sötétebb kéket veszünk a háromszínű nyomatokhoz, annál biztosabban érhetjük el a szürke színt is, különösen, ha a vörös lemezen a szürkének megfelelő helyeket a retoucheur jó részben redukálta. Hogy a kék szín helyeit kifejezetten feketét vegyünk: természetesen csak ritkán lehetséges, olyankor tudnillik, amikor sem intenzív kék szín, sem pedig ennek a sárgával és vörössel való kapcsolatát: zöldre meg lbolya nincsenek meg a képben. Ilyenkor esetleg jó eredménnyel jár a kék színnek feketével való helyettesítése, amennyiben biztosítja az erőteljes részleteknek meg a szükséges neutrális szürkének az elérhetőségét. Mindenkoron azonban csak a legnagyobb óvatossággal cselekedjünk meg az ilyes szín-cserét, már csak azért is, mert a vörös lemezen redukciók lévén szükségesek: az egészet könnyen elronthatjuk. Szabályul talán azt állíthatnók föl, hogy csak olyan festmények reprodukálásakor próbálkozunk meg a kék-fekete szín-cserével, amelyek — a mellett, hogy sem kék, sem zöldre, sem pedig lbolyaszín nincsen bennük — első pillantásra is már vörösbarna színhatást tesznek a szemelőre.

A sárga színnél — világos volta következtében — általában bajos eltalálni a helyes árnyalatot és pontos festék-mennyiséget. Egy és ugyanazzal a tajtja sárgával különböző árnyalatú nyomás esik, a szerinti, amint több vagy kevesebb festékkel borcsátunk a festékező hengerekre. Kicsiny festék-

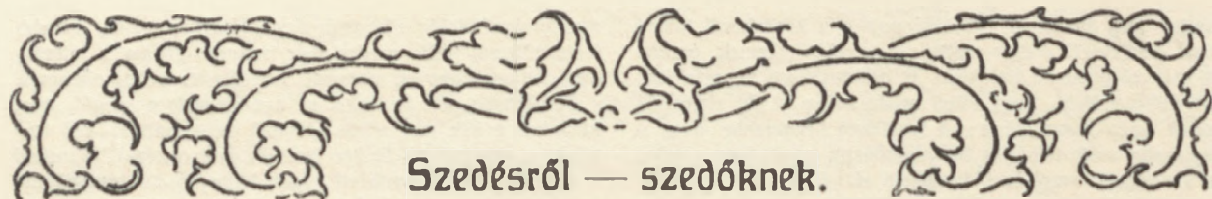
mennyiségnél talán citromsárgának látszik a színe, bővebb festékhadásnál pedig esetleg már narancs-színbe is játszik, ami azután könnyen nagyobb tévedésekre adhat alkalmat.

Túlságosan sok festékkel ne nyomtassuk a sárgát, mert különben a kék meg vörös színnél is ugyanazt kell tennünk, s egyszerűben tünkre tesszük vele a képet. A mellett a sok festékkel nyomtatott képek könnyen összeragadnak.

Háromszínű nyomtatásakor rendkívül fontos dolog az, hogy a festékezőés helyes mértékét már eleve megállapítsuk. Kellő mértékben festékeződik a forma, ha a tömörebb részletek jól főddőnek, s a mellett a világosabb részletek mégis tökéletesen kifogástalan tisztasággal nyomódnak.

Kovács Károly rajza. (Fath Zsigmond úr. német novellás kényvéből.)

Szedésről — szedőknek.

Ujabb díszítő módok keresése a mesterszedésben.

Évek óta mindenfelől hangzik az Intő szózat, hogy törekedjünk akcidens munkáink kiállításának dolgában a lehető legnagyobb egyszerűségre. Mesterszedőink hangoztatják ezt a legszónorikusabban, de egyszersmind ők vételek legfőbbtel az egyszerűség elve ellen. A betűk dolgában igaz: megszülettek az egyöntetűsége vonatkozó jó tanácsokat, de a dísz bizony máig is túlteng a legtöbb akcidens munkán.

Van egy gyönyörű frázisunk. Mindenki bemagolta. Azt mondja ez a szép és mindenen fölött igaz frázis, hogy a belüszedő munkán a betű a fő, minden egyéb csak stoffage. S különös dolog: bármennyire meg is vagyunk gyözdöve e mondás igazságáról, a gyakorlati életben homlok-egyenest ellenkezőleg járunk el. Valami ékes cirfaságot rendszerint úgy kidomborítunk a nyomtatványon, hogy a mindenesetre fontosabb szöveg maga alig juthat érte nyre.

Hízen van rá eset, amikor a dísz — miní illusztráció — teljesen egy-értékű a szöveggel, sőt még ha nem is illusztráció-képpen, hanem egyszerű dekorációként szerepel, nos még akkor is kiemelhetjük egy kissé, mint színfoltot, ellensúlyozásul a szöveg alkotta színfoltnak, de minden közönséges újsághirdetést, minden banális kereskedelmi nyomtatványt teletömní cirádával: talán sok is egy kicsit a jóból.

Ujasszításokra legyen azonban mondvá akcidens-szedőinknek, hogy nemcsak ők maguk járnak téves utakon. Felső-akadémiát végzett művész-emberek is, akiknek pedig évek hosszú során át módjukban volt a szép törvényeknek a tanulmányozása: akárhányszor ugyanabba a hibába esnek, mint ami a róros-peresztegi Első Hazai Könyvnyomda és Koporsókészítő Uállalat akcidens-szedőjének, Schlesinger Efráim úrnak a munkáit jellemzi: a bő szöveget hatszarta erősebb díszítmény szorongatja mindenfelől.

Neves művész-embertől láttunk a napokban ily levéllejt.

Nem, nem ez az út, amelyet haladnunk kell, hogy a viszonyaink közepette elérhető legmagasabb színvonalra emeljük a magyar könyvnyomtatást. Az öntödei dísz csak másodrangú eszköz ahhoz, hogy nyomtatványainkat széppé tegyük. Az első a betű, amelyet ha jól megválasztunk, s kellő sikerérzékkel tudunk elhelyezni a megfelelő színd és struktúrájú papíron: némi kis lénia-kísérettel egymagában is igen jó hatást képes kelteni, s a mellett a nyomtatványnak a megrendelőtől megkövetelt praktkussága mível sem gyöngül.

Egyszerű, de új és hatásos szöveg-elhelyezési módokra kell törekednünk nemcsak az úgynevezett finomabb akcidenciáknál, hanem minden munkánkban: könyvben, újságban, hirdetésekben, kereskedelmi nyomtatványokban egyaránt. Különösen ami a hirdetésekkel illeti: vessünk el minden az áttekinthetőséget zavaró kálincból. Amennyire csak lehet: sorokkal dolgozzunk. A terület-határolásra pedig az egyszerű dekoratív lénia is. De módjával használjuk.

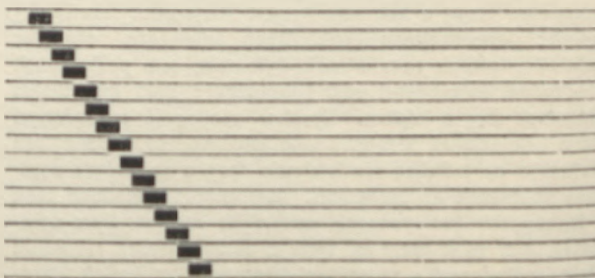
Számlátéle meg egyéb kereskedelmi nyomtatványok dolgában máig is a régi sablon járja. Próbálkozzunk meg véle, tán elkerül ezeket új formában, új felerosztási módokkal, meg a szövegnek, táblázatnak stb. szerves kapcsolásával az eddigi elütés, csinosan, tehát modernül előállítanunk. Hízen volna ezekenél javítani, modernizálni való untilg elég. Hogy csak egyetlen példát említsünk: a számlákon még ma is a megjelölésen szorosan összeretartozó szövegrészek az élelapprózása a szokás. Kerül rajtuk szöveg a fejléclábo, az oldalvonal mellett, meg még alulra is. Ez csak nem modern?

A tört számokról, matematikai jelekről stb.-ről.

Régi, szinte érthetetlen mulasztása betűöntőinknek, hogy a tört számokkal, matematikai és egyéb ilyes jelekkel nem igazodnak az illető betűtest normális m betűjéhez. Ez az oka aztán, hogy a hanyagabb, vagy az aláakasztól irtózó szedő által szedett sorokban egyszerre csak a betűképnél nagyobb, bosszantóan csúnya, úgynevezett lelogó részleteket szoktunk találni; például: $\frac{20}{100} \times \frac{3}{10} + 3.7$. A tört számok itt jók, mert nyomdánk művezetőségének kívánságára így készültek, de a legtöbb nyomdában egészen alul, a betűtestnek közvellenül a szélén vannak a törtbeli nevezőknek használt alsó tört számok. Példánk azonban mégis hibás: a tört számok meg a matematikai jelek közt nagy a hézag, a szorzó meg összeadó jel pedig "lelogó". A gondos szedő ilyenkor egy fokkal kisebb matematikai jelet vesz, s azt aláakasztja. Így ni: $\frac{20}{100} \times \frac{3}{10} + 3.7$. Igen tanácsos volna, ha betűöntőink valamivel vastagabb vonású tört számokat is öntenének, mert dekoratívabb hatású betűk közepette — aminő a mi betűnk is — sehogys sem fest jól az ösztövév-vonalas tört szám meg matematikai jel. Kurzlu tört számokat sem ártana önteni. Vagy hogyha már az így fölmerülő költségeskedéstől fél a betűöntő: nem lehetné meg legalább azt, hogy a karakterisztikusabb és egyszersmind kapósabb betűfajták, mint a Corvius, Wittelsbach és Erkmann-típus, valamint a dőlő betűfajták mellé $\frac{1}{4}$ -est, $\frac{1}{2}$ -est meg $\frac{3}{4}$ -est is öntene? Sokba nem kerülne a dolog!

Az amerikai könyvszedők egy érdekes szokása.

A bécsi Graphische Revue a könyvszedők egy érdekes szokásáról ír az amerikai De Vinne "Modern methods of book composition" című könyve nyomán. Amerikában a szedő minden lv első és utolsó kolomnája közé — pontosan a közepre — egy vagy másfél cicerónyi hosszúságú fekete vonalat tesz, meg pedig úgy, hogy az első lv-nél ez egész a kolonna fölcséjére kerül, a másodikonál valamivel lejjebb, a harmadikonál még lejjebb, és így tovább, úgy hogy mikor a könyvkötő az összehajtott leveket összeszedi, ezek hátulján a fekete vonalak lépcsőzetesen sorakoznak, így ni:

Valamely tizenöt-íves munka összeszedeti lveit tehát a gerincükön körülbelül ilyen képet adnak. A könyvkötő egyetlen pillanattal meggyőződhetik róla, hogy rendben van-e a kollarionált könyv. Mert ha a fekete vonalok nem lépcsőzetesen, hanem szabálytalanul sorakoznak egymás után: vagy az lvek sorrendje van elhibázva, vagy más baj van.

Az amerikai betűszedők eme szokásának nálunk is való meghonosítása éppenséggel nem ártana. Hízen tudvalevő dolog, hogy a könyvkereskedőknek napról-napra kellemetlenebbük van hibásan kollarionált könyvek révén!

Nyomatási technika.

Színes nyomtatványok egymáshoz ragadása.

Ez elég kellemetlen dolog. Egy lilografus ismerősünknek úgy összeragadtak a kromópapírosra nyomtatott színes képek, hogy széjelvadásztásukkor tépődtek, s végezetül el is dobhatta az összes példányokat. Egy másik ismerősünk tipográfiai négy szín-nyomatokat készített szintén kromópapírosra, s észrevéve, hogy példánnyal ragadnak: külön-séges újságmakulatúrát rakatott az egyes ívek közé. Eredményül azt nyerte, hogy a makulatura is hozzáragadt a képnymathoz, s mikor nagy ügyvel-bajjal leszaggatta róla, a makulatura-papíros rostaatából még jócskán maradtak foszlányok a képen. — A tanulság az egészből az, hogy amennyire lehet, kerüljük a túlságosan erős festékekkel való nyomtatást. De ha már éppenséggel nem lehetünk el nélküle, igyekezzünk legalább arra, hogy a festék leadódása lehetőleg vékony rétegben történjen, már csak azért is, mert így gyorsabban szárad. A nyomtatott példányokat pedig apró csomókban rakjuk széjfel, nehogy a sajtót súlyuk folytán összehérséledjenek. Más módja a segítségnek nincs.

A festék összeszáradása a hengerek végein.

Gyakorlati megtörténik, hogy a festékező hengerek két végén a festék olyan szilárd és kemény réteggé szárad össze, hogy még benzinnel vagy petróleummal sem távolítható el onnan. A henger átmérője a két szélén így megvastagodván, közepén alig vehet föl festéket, s így a festék előürsülésé, illetőleg fölradódása meglehetősen hiányossá válhatik. Egy német szaklap a kén-étért ajánlja ilyen esetekben mosó-szerűt, s állítása szerint ez a legkeményebb festékreleget is fölbonlja. — Legokosabb persze, ha a festék összeszáradásának már eleve is elejét vesszük. A festék-tartóban levő tömböket oly közel kell egymáshoz helyezni, amennyire csak azt a forma megengedi. De mert a hengerek két szélére még így is toldók ki festék, ajánlatos a hengerek e részeire időnkint petróleumot vagy kenő-olajat csöpögtetnünk. Ily módon túlságosan sok festék sem halmozódik föl a széléken, s összeszáradása is ki van zárva.

A színes borítékpapírosokra való nyomtatás.

Tümeédek sokat összeraktak már e tárgyról, de valójában még mindig édeskevés ama gépmester szakításainknak a száma, akik ne fognának bizonyos szorítással az efféle munkába, s akik a borítékpapírosra is megközelítőleg olyan biztossággal nyomtatnak, mint akármicsoda egyéb papírosra. E sajnálatos körülménynek az az oka, hogy még mindig gyöngén állunk anyagismeret dolgában.

Ismernünk kell a sok-sok papírosfajtának meg festékeknek, valamint egyéb segítő anyagoknak a tulajdonságait, s egyszerűben könnyebben megy a dolog. Különösen a színes papírosra való nyomtatáskor szinte leküzdhetetlen nehézségek túlnak ama gépmester elébe, aki a papírosot meg a festéket, ezek tulajdonságait, meg bizonyos fokig a kémlá-jukat is nem ismeri, s ezenfelül még a szintanban is járatlan. Nem a receptek tömege kell a borítéknyomatással bajlóó gépmesternek, hanem anyagismeret, s minden jól megy.

Eshetőség az autotípiái klisék tisztogatásakor.

Előfordul hébe-korban, hogy az autotípiák levonatain nyomtatás közben oly piszkos foltok mutatkoznak, amelyek a formának kefével való alapos megmosása után is makacsul megmaradnak a helyükön. A gépmester ilyenkor elvégre is azt gondolja, hogy a maradásban van a hiba, s véglegnyomatja azon mód piszkosan az egész példányszámot. Pedig sok esetben könnyű segíteni a bajon. Nem kell hozzá más, mint egy darab jóféle törle-gummi. A folt okozója ilyenkor valami olyan piszok, amely benzinnel, petróleummal ugyan ellentáll, de a törle-gummmal egykétóra eltávolítható. Csak arra kell ügyelnünk, hogy a gummi ne legyen túlságosan kemény, mert könnyen karcolást ejthet a képen.

Fekete festékekkel való nyomtatás bronzolt alapra.

Ilyen esetben a nyomtatás ritkán szokott sikerülni, még pedig azért nem, mert a bronz-alap nehezen veszi föl a fekete festéket, s így az utóbbival rendes módon csupán valami tompa színezetű, rosszul fűdött s ezért foltos fölület érhető el. Szinte elkerülhetetlenül szükséges tehát, hogy a fekete és a bronz közé valami közbenső festékreteg kerüljön. Legjobb e célra az olyan fehér festékekkel való előnyomat, amelyhez bizonyos szárító szereket, olvasztott vaszt meg gyantát kevertünk. A bronznyomat fölületét azonban, mielőtt a fehér festékekkel rája nyomtatnánk, ajánlatos puha kefével jól elsimítanunk. Ha a mérsékeltlen adagolt fehér festékekkel való nyomás megtörtént, s a nyomat megszáradt, ugyan nyomtathatunk immár fölébe a feketével is, ez éppen olyan jól fűd rajta, mint fűdne közvetlenül a papíroson.

Ha igen nagy példányszám nyomtatásáról van szó: az előnyomat alkalmazása esetleg aránytalanul sokba kerülhetne. Ilyenkor úgy segíthetünk a bajon, hogy már a bronz alá való előnyomati festékhez is keverünk megfelelő mennyiségű vaszt meg gyantát. Ha a fekete szín ezek után nem is fűd ugyan a bronzon olyan jól, mint a közbenső előnyomat esetében: az eredmény többnyire mégis elég jó.

A Könyvnyomdászok Szakköre szaktanfolyamai.

Tanfolyamaink negyedik ciklusa kiűnően folyik. A hallgatóság száma jóval nagyobb, mint az előbbeli ciklusban volt, s munkakezdőik is szemmel láthatólag megerősödtek. Ezt legfőképpen annak köszönhetjük, hogy a szakoktatás súlypontját immár egészen a gyakorlati munkára helyeztük át.

A negyedik ciklusnak mult fűzetünkben közölt beosztásán azonban némi változás esett: a két, egyenkint kétórás tipográfiai vázlatkészítési ciklust a hallgatóság óhajlására egybe vontuk össze, s ezen 9-től 12-ig tart a vasárnapi tanítás.

A kereskedelemügyi miniszter úrhoz állami támogatás tárgyában beadott kérdésünkre a következő válasz érkezett:

"11365/VI. C. sz. A Könyvnyomdászok Szakkörének Budapestén. Mult év december hó 10-én elem terjesztett kérelmére értesitem ömet, hogy mivel a cím által fentartott grafikai tanfolyamok állami támogatása ügyét érdemleges tárgyalás alá venném: ismerni óhajtom a tanfolyamok költségvetését, szervezetét és tantervét, mihez képest föl-hívom ömet, hogy a cím által fentartott különböző grafikai tanfolyamok szervezetét és tantervét dolgozza ki és jóváhagyásra terjessze elem, továbbá mutassa be az alkalmazott tanterekre vonatkozó kimutatását, s végül terjessze elem a tanfolyamok részletes költségvetését is, melyben annak személyi és dologi kiadásai külön fölüntetendők. Budapest, 1907 márc. 11. A miniszter helyett: Szerényi."

Magától értetődik, hogy Szakkörünk elnöke a tanfolyamok vezetőjével karöltve a lehető legrövidebb idő alatt eleget fog tenni a kereskedelemügyi kormány fenti kívánságának.

Nyomatvány-kidállítások rendezése a vidéken.

Az a kiválóan jó instruktív hatás, amelyet egyes mester-szedőink munkáinak kidállítása a vidéken kellett: arra indította szaktanfolyamaink vezetőségét, hogy nagyobb nyomatvány-kollekciót — mintegy három-négyezer darabból állót — állítson össze, s ezt az egyes városokban levő szakköri tagszervezeteknek megtekintés céljából százankint megküldje. Vidéki szaktársaink így abba a helyzetbe jutnak, hogy sűrűbben — akár két-három hetenkint is — rendezhetnek összekidállítást, s ezzel kapcsolatban utalásokon, barátságos összejöveteleken tárgyalhatják a nyomatványokból leszürehető tanulságokat, s növelhetik ezzel is szaktudásukat. A kidállításra szánt nyomatványokat különben pénztárosunk Bocsik István küldi azért minámama városokba, ahol a lakos száma legalább hat-nyolc, s ahonnan azt kériik.

A nyomatványgyűjtemény menőli nagyobb létele végétt fölkerjük szaktársainkat, hogy sikerültebbnek tartott munkáikból küldjenek be egy-két példányt Novák Lászlónak, akár e lap szerkesztőségéhez, akár a tanfolyami nyomdába.

Tanulmányi célokot szolgáló nyomda Bécsben.

A bécsi nyomdász-inasok szakiskolájának vezetősége már régóta hangoztatja, hogy a szakoktatás eredményessége csak úgy volna teljes mértékben biztosítható, ha az iskolával kapcsolatban szaktanulmányi célokot szolgáló nyomda állíthatnék föl, s a tanítás maga műhelyszerűen történnék. A bécsi nyomdák berendezése és munkaköre a legkülönbözőbb, csak úgy, mint nálunk. Vannak igen nagy nyomda-intézetek, ahol a legszigorúbb munkamegosztás rendszere

járja. A tanulót oda állítják valamely heti laphoz, s négy esztendőn keresztül egyebet sem szed, mint egyszerű újságsorokat, amelyek témája meg állusa többnyire azonos, és így a tanuló értelmességére és általános művelődésére sem halhatnak valami nagyon fejlesztően. A kisebb és közepes nyomdákban a munkamegosztásos rendszer a dolog természeténél fogva kevésbé élvük; a tanuló szed közben táblázatot, merkantilis munkát meg akklendciát is, de valóztól jó könyvszedő ritkán nevelődik ki az ilyen nyomdákban; a kereskedő-világ állány fogalmazású nyomatvánnyal meg-rontják a fűnek talán eredetileg jó nyelvérzékét, a kézi ügyesség és szedésben való kitarító gyorsaság pedig nem fejlődhetik ki nála nagyobb mértékben, mert hiszen mind-untalan más-más munkába, sokszor nem is a mesterségéhez tartozóba, kell belekapnia. A legkisebb nyomdák úgy-nevezett szedő-nyomdákot termelnek, akikről általában azt mondhatjuk, hogy sem a szedéshez, sem a nyomtatáshoz nem értenek. S ezt természetesnek is kell találnunk, ha meggondoljuk, hogy az ilyen kicsiny — Ausztriában korlátozott koncessziójúnak nevezett — nyomdák egész föl-szerelése egy-két óvatját mult betűfajtából meg hiányos ornamentumsorozatból, no meg egy-két amerikai sajtóból áll.

A nyomdák kiképzése kis meg nagy nyomdában egyaránt rossz még Bécsben is. A nyomtató sajtó nagy tökérléket képvisel, s mert munkaképességét a lehető legnagyobb mértékben ki akarják használni: gyereket nem igen eresztnek rája. Amíg a föl-szabadulási lője felé nem jár a nyomó-lina: addig többnyire be kell érnie azzal, hogy valami kis taposó-sajton névjegyeket, levélborítékokat meg hasonló igénytelen, bővebb szaktudást nem követelő munkát nyomtat.

Az alaposabb, a könyvnyomtatás egyes ágazatainak keretén belül mindenre kiterjedő szakképzésnek tehát az Inas-iskolákban kell megtörténnie. Érzik ezt a bécsiek is, s Bistel Gottlieb ernyedetlen agitációjára ezért is alapították meg már több mint harminc esztendője a grémiumi Inas-szakiskolát. Ebben az iskolában azonban a tanítás egész mostanáig elméleti volt, s csak bizonyos részben lehetett ennek egyhangúságán a szemléltetés útján-módján segíteni. A nyomda-műhely berendezését lehetetlenne tette eddig a hozzája szükséges pénznek meg hiányozgának a hiánya.

A bécsi nyomdász-ipartestület oktatásügy választmányának most tudomására jutott, hogy az egyik népiszkolában két tanterem már jó lője használaton kívül áll. Alapos megtekintés után alkalmasnak találva e helyiségeket egy az Inas-szakiskolával kapcsolatos tanműhely céljaira: folyamodott a városi tanács-hoz a két tanterem átengedése, s az országos iparoktatásügyi bizottsághoz a nyomda föl-szereléshez szükséges pénzbeli segítség engedélyezése végett.

Mind a két folyamodás sikerrel járt, s az új tanműhelyt őszire már valószínűleg át is fogják adni a rendeltetésnek. Arról természetesen szó sem lehet, hogy a grémiumi Inas-iskolának mind a kilenc-azaz tanulója részeseüljön a tan-műhelyi oktatás átadásában, de akik legjobban rászorultak: a korlátolt koncessziójú nyomdák Inasai talán mégis csak elhelyezhetők lesznek ottan. Ezenkívül az Inas-iskolát jó sikerrel elvégzett fiatal emberek számára olyanforma tovább-képző tanfolyamokat is fognak majd a tanműhelyi helyiségekben tartani, aminek már mi évek óta jó sikerrel rendezünk a Szakkör tanfolyamainak a kielérett nyomdájában.

Gyöngyösi Sándor jubileuma.

Meghatóan szép, a maga nemében ritka ünnepe volt e hó 16-án a budapesti nyomdászszágnak. Mulatságaink, társas életünk élteiből lelkének, Gyöngyösi Sándornak a negyven-esztendőss nyomdász jubileumát tartottuk, oly szeretettel és tisztelettel adózva ünnepeltünk szél-tében becsült személyének, aml a mai üzleties szellemű korban már igazán rendkívüli ritkaság.

Ha valaki, úgy Gyöngyösi bátyánk méltán megérdemelte a pályatársal részéről való lelkes ovációt. Mert bizony évtizedeken átál mindig és egyesegyedül a közért dolgozott. Mi, akik nyíltan láttuk minden ténykedését — mert hiszen őszinte, szókimondó természetének megfelelően leplezetlenül csinált mindent — csúppet sem esünk túlzásba, ha azt mondjuk, hogy az ujjainkon is könnyen összeszámíthatók azokat a nyomdászokat, akiknek tevékenysége hasonlóan áldásos hatással volt összes nyomdászágunk minden irányú előremenetelére.

Aml szép és nemes türekvés a magyarországi könyvnyomtatók körében az utolsó három évtized óta fölmerült: annak megvalósításánál a ml Gyöngyösi Sándorunk mindenkoron zászlótartói szerepet tölthet be, egyes természetével, élénk eszével akárhányszor megbecsülhetetlen szolgálatokat téve az eszmének.

Hosszú, nagyon hosszú liszta kerekednék ki abból, ha az ünnepelnek a nyomdásztársadalomban, a különböző egyesületekben és körökben eddíg viselt tisztségelt sorjában elő akarnók sorolni. De talán elég lesz annyi is, ha röviden utalunk arra, hogy anyagegyesületünknek évek során át az alelnöke volt, a szanatóriumi bizottságnak máig is alelnöke, az Ébredés alkörnek Intéző elnöke. A ml Szakkörünkben pedig ember-emlékezet óta ő a "legöregebb" választmányi tag. De ezenkívül is se szeri, se száma az ő nagy rátermettséget, lelkes odaadást igénylő komoly tisztségelnek.

Aranyos humorral megáldott természete pedig társas életünk egyik fő mozgatójává avatta Gyöngyösi Sándort. Az ő személye szinte elválaszthatatlan a vidámság fogalmától. Ahol megjelenik — szórakoztató összejüvetelt, mulatságot értve — tréfa meg kacaj veszi át a birodalmát.

Komoly munka egyrészt, mindenkire átragadó örökös jókedő más-

részt: ime ebben a két irányban csúcsosodott ki eddíg Gyöngyösi bátyánk tevékenysége. Mlnd a kettő révén szinte elválaszthatatlanul hozzánőtt a budapesti nyomdászszágnak a szívéhez. Ha valakinek, úgy neki teljes őszinteséggel kívánhatunk tehát minden oly jót, aml nyomdász elképzelhet.

Vegyes közlemények.

Bekötési tábláinkat megrendelőinknek immár szétküldöttük, néhány darab azonban még rendelkezésre áll és rövid ideig kapható kiadóhivatalunkban, fővárosi megrendelőinknek 1 kor. 40 fillérért, vidékre (portómentesen) 1 kor. és 50 fillérért.

Külföldi kritika a Grafikai Szemle kiállításáról.

Külföldi lapársaink egyértelműleg igen dicsérik folyóiratunk mostani kiállítását, s általában igen sliszterűnek meg szépek mondják. Különösen a berlini "Buchdrucker-Woche" szinte áradozik a dicsérettől. Idehaza is — amlnt értesü-

lünk — igen jó hatást tett az új köntös. Bizalmas beszélgetés közben egyik szakértársunk ugyan nehézkes olvasásúnak mondta szövegbetűnket, a Wittelsbachot. Talán kisére igaza is van, de ez a haladással jár. Minden újabb, önkormánylatvebb halású betűfajtának az olvashatósága meglehetősen nehézkes mindaddig, amíg meg nem szoktuk. Morris utóéletlenül szép és egyszerű aranyfűpusal kolumnává alakítva csak társadagságon olvashatók; Eckmann japaniztikus szellemmel telt öbkszép betűl még társadagságobban. Pedig sokkalta egyszerűbbek s könnyebben megjegyezhetők

a frakturánál, de sőt még mediaevalis betűnk legtöbbjénél is. De nehézkes az olvasásuk mégis mindaddig, amíg meg nem szoktuk őket. S ez a megszokás nagyon érdekes eredményeket ad. A német paraszt kitűnően olvassa a maga rsupa zeg-zűg meg cikornya frakturáját, de a hasonlíthatatlannal egyszerűbb és könnyebben olvasható antikvált már csak betűl. Így vagyunk mi is a régi mádi antikváltal, meg a modern dekoratív betűkkel. Az előbbieket egész jól olvassuk, mert iskolás gyerek korunk óta folyton láttuk őket; de már a dekoratív betű új dolog, s éppen ezért minden szépsége s jóssága mellett is eleinte lágyankedűnk tőle.

A nehezen való olvashatóság vadjával már volt egyszer alkalmunk szembesülni. Akkor, amikor Évkönyvünket először nyomtattuk Corvinus-betűvel. Ezt sem találták akkoriban eléggé olvashatónak. Azóta talán már hozzá szoktak, mert a Lafontaine-mesére emlékeztető kifogásolások most már csak arra szorítkoznak, hogy "nem ártott volna azt a Corvinust negyedpettel ritkítani". Ez pedig tudvalevőleg a betű szellemével majdhogyanem teljesen összeegyeztethetlen.

Mi sem volna egyszerűbb, mint az, hogy Grafikai Szemlénket valami régies vágású angol antikva betűvel szedjük. Mert az állagosa magyar ember szempontjából ez ma a legolvashatóbb. De hol marad az iparbeli művészet, hol az a mindenfelé óhajtott szakkell fejlődés, ha nem merünk kimozdítani az évszázados megszokás sorompóját közül?

A haladás jegyében áll a lapunk, s ez adja az irányt a jövőben követendő utunkhoz is. Amit Morristól, Cranetól meg a magyar Csakó Elemértől és Lyka Károlytól tanulunk: annak leféléményese lesz a Grafikai Szemle, még pedig nemcsak a tartalmát illetőleg, hanem a külső kidolgozása dolgában is. Ha nem is egyszerre, de fokozatosan, egynehány hónap alatt el kell hogy érjük ezt a célunkat.

Fiedler Károly szaktársunk levele Pécsről.

Immár harmadszor volt részünk kellemes meglepetésben. Eltértem a Grafikai Szemlét. Úgy látszik, a szerkesztőség elfaltatta annak a módját, hogyan kell modern szaklapot csinálni. Ha így haladunk: fölöslegessé válik a külföldi szakfolyóiratok behozatala, különösen azok számára, akik az illető idegen nyelvet nem értik, s csupán a mellékletek kedvéért jártnak egy, esetleg több külföldi szakfolyóiratot.

Tudom: eddíg sem a Szakkörön mult, hogy a Grafikai Szemle nem bontakozhatott ki önmagához méltóan. Részenben a magyarországi könyvnyomtatás viszonylag elég szegényes állapota ennek a régebbi elmaradottságnak az okozója, de nagy, igen nagy része van benne ama szaktársak közreműködésének is, akik — hogy "kifejelttől mülzletsüket" ragyogtassák — lebecsülték a magyar szaklapokat a sarga fölölg, állítva, hogy a gyöngye magyar szakirodalom nem állílik ki őket. De úgy látszik, az ő fölfogásuk is kezd már apródonként megváltozni. Én legalább úgy veszem észre.

Figyelemmel kísérve a fogsági forgalmi kimutatásokat: meglepődve látom, hogy olyan szaktársaim is beléptek már a Szakkörbe, akiket azelőtt a Grafikai Szemle előfizetőiül sem lehetett megnevezni, nem hogy fogokul. Hogy miért: azt már föntebb jeleztem: tudnillik többre becstelték a külföldit, mint a miénket. Pedig amiként hibába lessük, hogy mikor épül föl a mi házunk, ha azt sorsára bizzuk, s mi azalatt a szomszéd házához hordjuk a léglát: azonképpen hibába várják azok a gáncoskodók, hogy a magyar szakirodalom, s annak keltséjében a Grafikai Szemle — a munkások lapja — nem is fokozatosan, hanem egyszerre a princípálisok által is erősen támogatott legjobb külföldi szakfolyóiratok színvonalára emelkedjék, önérettől, minden intenzívebb támogatás nélkül. Feledik azok a gáncoskodók, hogy a természetben sincs ugrás, hanem csak fokozatos fejlődés, s az ember ezt a fejlődést nem képi a saját céljának megfelelően irányíthatja. Na de hát fogy már a gán-

csoskodók, a kishitűek száma, s amlként ez fogy: úgy gyarapszik a Szakkör, s vele együtt lapunk meg az Évkönyv.

Sokat várunk különben a megígért szakfolyóiratokról, valamint az ezekkel kapcsolatos szakkiállításokról is. Az utóbbiakat nem lehetne talán kissé sűrűbben rendezni?

Könyvnyomtatók táncmulatsága Nagykanizsán.

A nagykanizsai könyvnyomtatók pompásan sikerült táncmulatságot rendeztek e hó 3-án. A mulatságra a Lyra-dal-kör is lerándult Budapestről, s pompás dalaival nagyban hozzájárult a sikerhez. A tiszta jóvedelem különben a fűdöbreg nyomdászok szanatóriumának alapjára van szánva.

Az ünnepélyen nagy hatást keltett Morócz Jenő poéta szaktársunknak erre az alkalomra írt prólógja. Így hangzik:

Ólombetűnek millió,
Dübörgő gépek sokasalma:
Mily óriás a ti erőitek,
S mily nagy az emberi ész hatalma,
Hogy titeket világba hívott,
A bús homályba gyújtva fényt,
Hogy mindenfelé hírdessétek
Az emberiség igazságát!

Ahol ti vagytok, ott a szellem
Csatázik a gonosz sötéttel,
Világosság a vak homálytal,
És halnapír a szörbe tjelet.
Ahol ti vagytok, ott kibontva
A művelődés labdagja;
Nagy dőds az a vos nyomdágép
S az ólombetűk milliója.

Hogy átok is fakad belőük,
Ki hisz? Pedig sajnos, úgy van,
Mert művelői egyre hullnak
Mint halandó a háborúban.
Gonosz betegsége az az csirdeja
Száll szerzetét a műhelyekben.
Hány bora sir a mondhatója:
A gép s a betű mily kegyetlen!

Hány sápadt arcú ifjú sorvad
Napestig gyilkos, bús lágban,
S nyugodt bregéségre nincs előtte,
Csak dolgozik halálra szántva.
Hibába vágják gyógyulása,
Megórlt őt a munka gondja;
S számra csupán egy világos van:
Hogy a kultúra díjazatja...

De halljék épül nemcsakra,
A szenvedőt mely biffogadja,
S mit elrabolt a nyomda tőle:
Az egészséget viaszadja.
Mindem követ a szeretetnek
Nagy szenvedelmek rakja össze.
Ki hozzá csak egy paraszmet hord,
Az legyen díját mindörökké!

Událtozások a magyarországi nyomdák dolgában.

Ujabb időkben megint egy sereg událtozás történt különösen a vidéki nyomdákra vonatkozóan, sőt új nyomdák is szép számmal keletkeztek, amely utóbbi körülmény azt bizonyítja, hogy a vidéki árszabály kelte-lépése nem tette a könyvnyomtatást valami nagyon ráfizetéses mesterséggé.

Új nyomdánk különben ezek: Úrcott Pestvidéki Nyomda réggel Dercsényi Dező, a Udci Hírlop szerkesztő-kiladója alapított nyomdát. Áradon Losonczi István és Társai réggel nyitott új nagyobb nyomda. Nyírmedőn Brósz József, Klapstein Bercesényi-Nyomda réggel Parlagi Aladár, Bahón pedig Singer Sándor nyitott nyomdát. Magyaróváron is van új nyomda; Sziget István a gazdája. Lehner György Temesvárt, Ronchetti és Rinyovszky Nyitán, Bralman Gyula Selmecen, Guimann Ferdinánd Lugoson, Haas Adolf Érsekújváron és Wirtel Vilmos lapszerkesztő Urcsereczen alapítottak nyomdát. A Budapesti Udrcal Vilmos Vasút R.-T. is berendezett egy kis házi nyomdát, az árszabályt azon-

ban ez a szegény vállalat, mint a külföldi szakközölkök is megírták, nem tudja megfizetni. Nagybecskerekben Libertas Nyomda Részvénytársaság céggel és 100 000 koronánál alaptőkével alakult új nyomda; igazgatója Endrös József. Jászberényben Roth József alapított meglehetősen nyomdát.

A változások dolgában jelentékeny esemény az, hogy a budapesti Franklin-Társulat egy Reáltanoda-utcai épülettel fogja meg bővíteni mostani hatalmas telepét. E ház megvétele, átalakítása és berendezése céljából a részvényitkét is föltemelik, még pedig úgy, hogy 2035 darab 300 koronás új részvényit bocsátanak ki. Az alaptőke így 2442000 koronáról 3952500 koronára emelkedik. Sopronban az eddig Zsombor és Dell tulajdonában volt Petőfi-Könyvnyomdából részvénytársaságot akarnak csinálni. Az ungvári Jäger-féle könyvnyomdát Földesi Gyula vette át, s a saját cége alatt vezeti tovább. Frank Bélának dárda nyomdája is gazdát cserélt. Az új gazda tanult könyvnyomdát: Arady Lajos.

Két nyomda-vállalat pedig beadta a kulcsot: az egyik a nagylapolcsányi Zhorella Gy.-é, a másik pedig a debreceni László József-é. Az utóbbi bukásának oly erkölcsi okai vannak, amelyeket az újságot olvasó szakírtások ismernek.

A Pesti Könyvnyomda Részv.-Társaság mérlege.

E vállalat a múlt év 39-ik rendes évi közgyűlését tavaly Falk Zsigmond údv. tanácsos elnöksége alatt. Az évi mérleg az üzleti költségek, leírások és adók levonása után 110127-03 korona tisztá nyereséggel zárul. A tartalékalap átutalása és a jutalék levonása után osztalékul 70560 koronát fizetnek ki (részvényenként 160 koronát) s a fennmaradó 16389-03 koronát új számlára viszik át. A fölmentvény megadása után bevásároltak az igazgatóságba: Falk Zsigmond, Falk Miksa és Kovácsy Sándor; a felügyelő bizottságba pedig: Mandella Gyula, Müller Vilmos és Ullmann Emil, ami után a közgyűlés is véget ért.

Amerikából.

A sanfranciscói szerdó-egyesületnek békés úton sikerült elérnie, hogy az akciós-szerdók munkadíja 3-75 dollárra (egy dollár körülbelül öt korona) emeltesse naponként. Az újság, gép- meg hirdetés-szerdók napl keresete állag öt-hat dollárra rög, a gépmestereké 3-50 dollárra. A munkadíj nappal munka mellett nyolc, éjszakai mellett hét óra. Munkaalkalom van bőven; a nagy földrengés előtt 247 munkaalalom van, most 900—950-en vannak. A drágaság azonban leszűkíti nagy: valamirevaló ebed 1-40 dollárba, háromszobás lakás (az amerikai munkás ezen alul nem adja!) 20—25 dollárba kerül havonként. A nyolcdórás munkanap eszméje mind jobban hódolt Amerikában. A legutóbbi statisztika szerint a grafikai iparágak körében 42164 munkáltató ismerik el magára nézve kötelességnek ezt a föltételt. Pusztán New York városában nem kevesebb mint 226 grafikai intézetben nyolcdórás a munkaidő, s az itt alkalmazott munkások száma 2356. Roosevelt elnöknek különben a nyolcdórás munkanap érdekében való aggláció sokat köszönhet, mert ő volt az, aki ezt a munkaidőt az összes állami üzemekben kötelezőleg elrendelte.

Hazai ipari beszerzési források.

A kereskedelemügyi miniszter utasította a kereskedelemi múzeumot, hogy a hazai ipari beszerzési forrásokról címtárt állítson össze és ezal bocsátssa közre. A címtár fel fogja ölni az összes hazai gyártelepek, továbbá a nem kizárólag helyi szükségletre dolgozó, illetve a különlegeségeket készítő kézmű- és műipari telepek, a házipipari vállalatok, végül az ipari termelő szövetkezetek pontos névjegyzékét, összes készítményeik pontos felsorolásával és a szállító-képességükre vonatkozó adatokkal. A tárgymutató közölni fogja a lehető legaprólékosabb részletezés-

sel az országban készülő összes iparcikknek betűsoros jegyzékét, utalással a könyvben felsorolt mindazon telepekre, amelyekben az illető árú nagyban állítták elő. A címtár tízezer példányban fog megjelenni és díjtalanul küldetik meg az állami hatóságoknak és közintézeteknek. A kereskedelemi múzeum a címtár szerkesztésével járó előkészítő munkálatokat már megkezdte s legközelebb szétküldi a kérdő íveket. De ez úton is felhívja az érdekelteket iparosokat, hogy amennyiben telepüket a címtárba felvétekn hajhadják, ezt a kiváltságukat a telep címének pontos megjelölésével a kereskedelemi múzeumnál (Budapest U, Akadémia-utca 3) mihamarabb jeletheik be.

Új gyorsajtó- és festékgyárak Budapesten.

A Kaiser-féle gyorsajtó-gyár vezetősége elhatározta, hogy budapesti kisebbszabású gyárát egy millió koronánál több befektetéssel bővítt. A cég nagyobb telket is vásárolt már e célra. A tervrajzok is nagyban készülnek immár, mert a cég mindenáron még az idén akarja befejeztetni az építkezést, sőt mi több: a gyár üzemelt őszre már meg is akarja nyitni. Az üzemhez szükséges szerszámgepeket helyben gyárak fogják szállítani. — Így tehát a közel jövőben két a grafikát szolgáló óriási gyártelep létesül majd Magyarországon, mert hiszen — mint már említettük is — a párisi hírneves Ch. Lorilleux & Cie festékgyáros cég szintén épít hatalmas gyárát Budafokon. Mind a két vállalkozás Nádor Lajos szakírtásunk agglírtásának köszönhető; az ő érdeme, hogy a két milliomos vállalat most egy szerben így hatalmas gyártelepeket létesít Magyarországon, a nélkül, hogy a kormány támogatná őket ebben.

Az "első" címnek cégfölriratokban használata.

A kereskedelemügyi miniszter most egy rendeletével újra kimondotta, hogy valamely üzlet cégébe az "első" elnevezés csak abban az esetben vehető föl, ha annak valódiságát az illetékes kereskedelemi és iparkamara írásban igazolja.

Az Első Magyar Betűöntőde K.-T. mérlege.

Ez a szépen fejlődő iparvállalat az elmúlt esztendőben 163946 korona bruttó nyereséget ért el a tavalyi 138589 koronával szemben. Ebből leírásokra 13206 koronát, kivezetéseknél szenvedett veszteségekre 12243 koronát fordítanak, úgy hogy a költségek levonása után a múlt évről áthozott 8966 koronával együtt 83134 korona maradt a tisztá nyereség a tavalyi 608206 koronával szemben, miből 9 százalékot osztalékot fizetnek a tavalyi 7 $\frac{1}{2}$ -lel szemben.

A kolportőrséghez iparhatósági engedelem.

A kolportőrök egyesülete arra kérte a kormányt, hogy a kolportőr-ipart az erkölcsi megbízhatóság igazolása mellett, iparhatósági engedelemhez kösse. A belügyminiszter ma közölt leiratában kijelentette, hogy a kérelmet elutasítja. Azzal okolja meg határozatát a miniszter, hogy a sajtótermékek hálalás útján való elárulása rendőrhatalósági engedelemhez van kötve, tehát a hatóság az ilyen hálalókat ellenőrizheti.

Szerkesztői üzenetek.

Szt. A. urnak Budapesten. — Magyarul legszabatosabban így írjuk vagy nyomtatjuk: "Az intézet nyomása." "Az intézet saját nyomása" nem jó, ebben önnök van igazsá; "A saját intézet nyomása" meg germanizmus.

Szelet József, Hódmezővásárhely. — Ha szakírtás esetleg tud németül: Müller József januári füzetünkben ismerleltet könyvét ajánlhatná tanulmányozásra. A hasonló tárgyú szétszórt magyar irodalmat az Évkönyvünk foglalja össze. Egyebekről jövő füzetünkben.

Hivatalos közlemények.

Kiállítással kapcsolatos havi ülés febr. 24-én.

Elnök: Fuchs Zsigmond II. alelnök.

Tanay József elnök távollétében Fuchs Zsigmond II. alelnök üdvözli a megjelenteket és a havi ülést megnyitja. Egyben közölné azt, hogy az Aligier János és Schimek Ferenc szakbizottságok a rendezett érdekek és magas színvonalú nyomtatvány-hiditársaság.

A titkári jelentést a havi ülés tudomásul veszi.

Bozalk István pénztáros előterjeszti a január havi pénztári kimutatást és tagadói forgalomról szóló jelentést. Tudomásul vétetik.

Márton Jenő tagot a havi ülés az alapszabályok 9. szakasza értelmében bíri.

Galóberger szakértő indítványozza, hogy a negyedszáz tanonok oktatását vegye át a Szakkör a szakintézmények keretében. Tekintettel arra, hogy a kérdés megoldása nem a Szakkörön múlik, a havi ülés az ügy tanulmányozását a jövő választmányra bízza.

Ezzel az ülés véget ért.

Március Jenő, titkár.

Választmányi ülés 1907. évi március hó 12-én.

Jelen vannak: Tanay József elnök, Március Jenő I. titkár, Bozalk István pénztáros, Szarlós Lajos ellenőr, Hahn Már I. leltáros, Boros Dezso II. leltáros, Bauer Henrik, Bargheim Károly, Gyöngyösi Sándor, Kón Kornél, László Dezso, Prüner Arnold, Spitz Adolf és Szabó Róbert választmányi tagok, a Novák László, a szakintézmény vezetője. Igazolva téve: Ifj. Aligier Antal II. titkár, Navitzky N. László és Stella Márton választmányi tagok.

Tanay József elnök az ülést megnyitván, titkár felolvasza a januári a februári választmányi ülések jegyzőkönyvét a előbbi Gyöngyösi Sándor és László Dezso, utóbbit Bargheim Károly és Szabó Róbert hitelesítik.

Boros Ignác indítványát a Gutenberg-szabó ügyében a választmány a közgyűlés napirendjére teszi és a választmány eldöntésének kifejezésül Gyöngyösi Sándort bízza meg.

Tanay József indítványozza, hogy a Grafikai Szemle a márciusi számtól kezdve Tanay József és Novák László együttes szerkesztésében jelenjen meg a szakosok közléseiről két egyenlő részben osztottak meg a szerkesztők között. A választmány az indítványt pertől fogva terjeszti a közgyűlés elé avval a módosítással, hogy az eddigi 25 arany fizetéstől 40 aranyra emeltesse a megosztás a szerkesztőkre bízassék.

Titkár bejelenti, hogy Götz Béla I. tag azzal a feltevéssel vonja vissza a Kör ellen beadott panaszát, ha a közgyűlés öt tagadói jogába visszahelyezi. Bozalk István indítványozza, hogy a közgyűlés által egy bizottság hívásosak ki az ügy megvizsgálására a vizsgálat eredményéről ítések nevezett volt tag visszavétele függővé. A választmány ny. értelemben határoz a Bozalk István megjel. hogy indítványát a választmány nevében a közgyűlés elé terjeszse.

Novák László jelentése a szakintézményekről tudomásul vétetik.

Boróczy György a híreltelt nyomda szemében lévő gézmotor megvételét kéri. A választmány az általi szubvenció előlétele és megvétel függőben hagyja a e előbbi nevezett gyártól három havi haladékot kér.

Novák László indítványozza, hogy tűzön ki a választmány pályadíjakat a Magyar Nyomdaészké Könyvtára könyvtárosa és a Grafikai Szemle művelőhelyeire. Beszerez 200 korona értékben. Az indítványozó által bemutatott pályázati felhívásokat a választmány többek hozzájárulása után kisebb változásokkal elfogadja.

Bozalk István jelentése a pénztári dőléséről és a februári tagforgalomról tudomásul vétetik. Indítványára elhalasztja a választmány, hogy a számpótlalmi feljegyzések (krédítói nyádra becsüster).
Spitz Adolf a híreltelt nyomda felzárkózásának hiányos voltáról panaszosodik. A szakosok lépések megvételével az elnökség bizalmi meg-

Bozalk István indítványára kimondja még a választmány, hogy a Grafikai Szemle részére bárki által szerzett híreiről árdból az összes befolyás után huszonöt százalékot ad az illirónak.
Elnök keltes zárószóval után az ülés véget ért. Március Jenő, titkár.

Rendes évi közgyűlés 1907. évi március 17-én.

Elnök: Tanay József.

Tanay József elnök lenőlétes beadv. hírelteltben megnyitja a rendes évi közgyűlést, melyben rövid visszajelentést vet a Szakkör múltjára a szemében ad kifejezést a törsöt, hogy az, mint a szervezet egyik legérettebb része, tekintélyben és tagjainak számban megérdemelje teljesítheti hivatalát a technikai tudás terjesztéséért.

A titkári jelentést, miután az már a Grafikai Szemleben megjelent, a közgyűlés felolvasottnak tekinti, tudomásul veszi és az abban foglaltakat határozattá emeli.

Bozalk István pénztáros felolvasza a pénztári jelentést a azt a közgyűlés tudomásul veszi. Ezzel kapcsolatban Guttmann Ignác indítványozza, hogy tekintettel Bozalk István pénztáros bakros érdemeire és arra a pártalan, lelkiismeretes buzgóságára, mellyel a Kör vagyonát kezelte, továbbá a tagok általánosan szaporodása folydán megkezesedett teendőire, emelje fel a közgyűlés a pénztáros fizetésiétől az eddigi összeg kétszeresére. A közgyűlés az indítványt egyhangúlag elfogadja.

A leltárral jelentést a közgyűlés felolvasottnak tekinti és tudomásul veszi.

Számvizsgálóként Galóberger Ármán, Koch Ferenc és Rádó István, jelen jegyzőkönyv hitelesítéssel pedig Löwy Salamon és Szabó Róbert választottnak meg.

A szavazatszerző bizottság tagjait megválasztottnak: Brónyai Lajos, Boros Mihály, Gadai Benő, Guttmann Ignác, Kón Kornél, Kovács Géza és Novák Lajos.

Guttmann Ignác indítványára a közgyűlés Novák Lászlónak és az egész választmányának a Kör érdekében kifejezett elheres munkahelyekéért jegyzőkönyvi közönlést szavaz.

A közgyűlés Augenthaler M. Mihály indítványára Tanay Józsefet közgyűléssel újabb elnökké választja.

A listák kor és a választmány újabb elnöksége elől elnök a közgyűlést 10 percre felfüggeszti. (A választás eredményét a szavazatszerző bizottság jegyzőkönyvbe közli.)

Szűnet után elnök a közgyűlést újabb megnyitván, a közgyűlés Boros Ignácnak a Gutenberg-szabó ügyében vonatkozólag tett indítványára nézve többek hozzájárulása után kimondja, hogy az indítvány a jövő választmány figyelmébe ajánlja s a mindenkorai választmányok hitelesítésévé teszi, hogy szellemi mozgalmat indítsanak a Gutenberg-szabó ügyben, melyet az idő erre alkalmasnak és alkalmas kereteket lehessen létrehozni.

Következik Tanay József indítványa: "Mondja ki a rendes évi közgyűlés, hogy a Grafikai Szemle márciusi számtól kezdve Novák László eddigi főmunkatársaként le mint szerkesztő szerepeljen, s az eddigi a szerkesztőknek és főmunkatársaknak járó fizetéseiről egyenlő részben a két egyenlő részben osztassék meg a két szerkesztő között." A közgyűlés az indítványt egyhangúlag elfogadja és az eddigi 25 arany fizetéstől 40 aranyra emeli, annak megosztását a szerkesztőkre bízza.

Götz Béla I. tag ügyében Bozalk István a választmány nevében indítványozza: hívásba ki a közgyűlés az ügy megvizsgálására egy bizottságot a a vizsgálat eredményéről ítések nevezett volt tag visszavétele függővé. Ezzel szemben Kón Kornél indítványozza, hogy a közgyűlés Götz Béla ügyében helyezze vissza tagadói jogába Boróczy György indítványozza, hogy a vizsgálat terjesztéséhez ki arra le, hogy Götz Béla jelenleg mennyiben telet meg hallgatói hitelesesedjen. Augenthaler M. Mihály az egész ügy felett napirendre tereli indítványoz. Novák László, Boros Mihály, Löwy Salamon, Tanay József és Boróczy Ignác hozzájárulása után a közgyűlés a választmány indítványát elfogadja el Boróczy Ignác indítványával kapcsolatban. (Augenthaler M. Mihály indítványát időkben visszavonta.)

A szakintézmény vezetőinek, a híreltelt nyomda gépmesterének és a szakintézmény adminisztrátorának a közgyűlés a szakosok közléseiről megvételére.

A napirend lezárásával, Tanay József elnök a rendes évi közgyűlést befejezti. Március Jenő, titkár.

Jegyzőkönyv.

Felvettem a Könyvtárak és Szakkörök közgyűlése híreltelt szavazatszerző bizottság által az 1907. évi március hó 17-én megtartott ülése.

Jelen vannak: Boros Mihály, Brónyai Lajos, Gadai Benő, Galóberger Ármán, Kón Kornél, Novák Lajos. Megválasztottnak: elnökség Kón Kornél, jegyzőkönyv Boros Mihály.

A szavazásban Budapestre hívó 21 vidéki város szakbizottság utasítását és pedig: Árad, Falzárkózás, Győr, Kézdivásárhely, Mórmaros-Sziget, Marosvásárhely, Mohács, Nagybánya, Nagyvárad, Nyitra, Pécs, Szalmásrév, Székelyvárad, Székelyvárad, Szeged, Székelyvárad, Székelyvárad, Székelyvárad, Székelyvárad, Székelyvárad és egy ismeretlen.

Lezárás után 21 szavazattal, megválasztottnak szavazott. Az úrvényben maradt szavazatok száma 213.

Megválasztottnak: Elnök: Tanay József egyh. I. alelnök: Pálfi Simon egyh. II. alelnök: Fuchs Zsigmond egyh. I. titkár: Március Jenő egyh. II. titkár: Ifj. Aligier Antal egyh. Pénztáros: Bozalk István egyh. Ellenőr: Szarlós Lajos egyh. I. leltáros: Hahn Már egyh. II. leltáros: Boros Dezso egyh. — Választmány: Kón Kornél 202, Gyöngyösi Sándor 190, Spitz Adolf 194, Biedai József 191, Kón Mihály

Bevétel.

Pénztári kimutatás az 1907. év februárius haváról.

Kiadás.

Áthozott a múlt hóról	5281	41	A febr. 10-iki tényleg kiadása	489	26		
10 db hitelbiztosíték részjegye á 10 K	100	—	Levélfej-pályázat első és második díja	80	—		
Gutenberg-egyesület	391	05	Közföldi szaklapok előfizetése	47	—		
Áca-Mihály-alap	532	25	Hízdár a februárius negyedre	10	—		
A febr. 10-iki tényleg bevétel	489	60	Ezer baritók nyomtatása	6	—		
Közlönyök szakfolyamai bevételei ..	28	40	Levelezés, portóköltség helyben a utóéves	8	78	641	04
A Hitelezőbiztosíték 1906-iki osztaléka	5	—	Kézipénz e hó végén			5461	22
			10 db hitelbiztosíték részjegye á 10 K			100	—
			Gutenberg-egyesület			391	05
			Áca-Mihály-alap			532	25
Tagsági járulékokban befolyt:							
Államnyomda	7	20	Szakirodalmi alap:				
Athenaeum	19	20	Kézipénz e hó végén				
Bogd Márton és Fia	3	—					
Berkovits-nyomda	2	40	Szaktanfolyam:				
Bichler-nyomda	1	80	Mellékletek nyomtatás költsége				
Bráza Ottó	3	60	Szerkesztés				
Budapesti Hírlap	3	—	Két előadó hazateletdíja (ill. ciklus) ..				
Buschmann Ferenc	4	20	Szolgálatok tartásáért				
Egyetemi nyomda	4	20	Szaktanf. felhívás nyomt. és exp.				
Földrajzi nyomda	—	—	Tanfolyamvezető portóköltsége				
Franklin	42	—					
Franklin-főiskola	8	40					
Friedl és Krahauer	—	—					
Gallitzentel	4	80					
Gelléri és Székely	3	—					
Globus	3	60					
Graffkal Intézet	3	—					
Hamburger és Birkhals	2	40					
Hedvig Sándor	1	20					
Hornvárnagy	11	40					
Hongaria	2	40					
Jóhal-nyomda	2	40					
Károlyi György	1	80					
Kellner Ernő	—	—					
Kertész József	4	20					
Klein Vilmos	—	—					
Karolyi testvérek	5	40					
Közlekedési nyomda	6	60					
Légrády	7	20					
Lengyel Lipót	3	60					
Márkovits és Garal	3	60					
Márkus Samu	10	80					
Mészáros-nyomda	2	40					
Molnár Lapja	1	80					
Müller Károly	1	20					
Nagy Sándor	5	40					
A Nap	1	80					
Neuwald Ilia utóadal	—	—					
Pallas	18	60					
Pannónia	2	40					
Pap és Schwartz	1	20					
Pátria	6	—					
Pester Lloyd	7	80					
Pesti Könyvnyomda r.-t.	40	20					
Pöschel K. L. és fia	3	—					
Radó István	1	80					
Réval és Salamon	5	40					
Rigler J. Ede	6	60					
Rothberger és Weisz	1	80					
Rózsa K. és neje	4	80					
Schmeltz és Mizaner	1	80					
Stephanum	9	60					
Székesfehérvári hírlap nyomda	10	80					
Szent-László-nyomda	3	60					
Thalla-nyomda	—	—					
Ullásgyőző-nyomda	17	40					
Weisz L. P.	4	80					
Wodianer Fülöp és fia	6	—					
Utóévről:							
Arad 11:40, Balmazújváros 2:40, Debrecen 31:80, Gyoma 4:20, Győr 18:60, Kassa 11:40, Kolozsvár 33:—, Miskolc 10:20, Mórmarosvásárt 3:60, Székesfehérvár 10:20, Szeged 2:40, Szekszárd 4:20, Temesvár 5:40, Szekszárd utóévről	148	80					
Egyesületi (részletezése a következő oldalon)	45	60					
Ebből 10 szelvény a szakirodalmi alapra	53	70	483	30			
Szakirodalmi alap:							
Áthozott a múlt hóról	621	27					
10 szelvény a félévutóévről	53	70					
	7983	98					
			7985	98			

190. Prüner Arnold 189. Novitzky N. László 184. Stalla Márton 182. Hallásy János 179. Busay Balázs 175. László Dezső 174. Enyedi János 173. Bárány Nándor 140. Fekete Béla 140. Fekete Géza 139. — Választmányi párttagok: Novák Alajos 66, Szabó Róbert 61, Lówy Salamon 61, Paulovszky J. Alajos 52, Schimek Ferenc 42, Radnai Ulmas 39, Burghelm Károly 33, Janovszky János 30, Brányai Lajos 25, Goldberger Ármán 25 szavazattal.

Kún Kornél, elnök.

Boros Miksa, jegyző.

Tagsági forgalom 1907 február hónapban. Beléptek a Körbe: Welaz Béla (Wadlaner), Grósz Hermann, Kummerländer Béla, Musa Imre, Orbán István, Sankolyos Pál (Kolozsvár), Gasparik János, Kruchló István, Szauder Adolf (Welaz L. F.), Dömölky Gyula, Lévy Pál (Köz.), Walter Ernő (Scheller & Giesecke), Busek Lajos, Bacska József, Werner Nándor, Krisztinák József, Salamon István, Patenga Jenő, Hartmann János (Franklin), B. Szabó Lajos (Bagó), Eckstein Adolf (Radó Izor), Perovits Ljubomir (Belléri és Székely), Magyar Ignác (Székesfehérvári), Klein Sámuel U. (Ullógasság), Zsáry József (Berkaufs), Dömösy Sándor, Novotny Ulmas (Temesvár), András Lajos (Szekszárd), Ehrlich Jakob, Koudás Kálmán, Popp Rezső, Pollák Róbert, Puskás János, Udly István (Kassa), H. Demérik Ferenc (Orosháza), Láng Ferenc (Athenaeum), Fodgyos József, Kreskay József (Győr), Indig Jenő, Uarga Béla (Mármarossziget), Berger Ármán II. (Nagy Sándor), Burger Béla (Molndrók Lapja), Kollmann József, Breitner Károly (Thalia), Loudsz László, Wächter János, Farkas Jenő, Reiner József (Miskolc). Hatalrás miatt társulók: Albert József, Czahá Gyula, Nagy Gyula (Kolozsvár), Staubach Nándor, Wenzes József (Győr), Bernhard Már, Milhoffer Sigmond, Welaz Rezső (Miskolc). — A há végén 11 tb., 1169 rendes, összesen 1180 tag.

Tagsági járulékokban egyesektől befolyt (I. pénztári kimutatás): Demérik Ferenc 3'60, Ravlinger József 8'40, Uarga István 1'80, Koudás József 1'20, Strauch Alajos 7'20, Willner Leó 1'20, Fried József 1'80, Poduska Lajos 3'—, Krammer Lipót 1'80, Walter Ernő 7'20, Ábrahám Leó, Farkas Lajos, Wolf Antal, Wolf Sándor, Telchner Jakob, Garai Simon, Grossmann Ulmas, Burghelm Károly, Bagó Ignác, Lackenbach Artur, Biraucz Dáma, Fenyvesi József, Schulz Béla, Schwarz Lipót, Tauber Bernát, Künstler Aladár, Fekete Géza, Bruck Andor, Magyar Gyula 60 fillér, összesen 45'60 korona.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy mindennemű gondlótudatosságot, úgy az abba való be-, mint kilépést haladéktalanul adják tudtúl a Kör pénztárosának (lakik: Ull., József-utca 23. sz., II. em.), mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelezőlap.

Figyelmeztetjük a házi esélyeinket látogató tagtársainkat, hogy az idejegyekkel csakis a tagok, illetve azok kíséretében jöved hálgyek vagy vendégek (nem szakköri tagok) bocsájtathat be. Az idejegy mára át nem ruházható és minden visszaélés az idejegy elvesztését vonja maga után.

A Népszínházba, Vigaszínházba, Magyar Színházba és az Uránlábba 25—50% -kal mérsékelt jegyekre jogosító utalványok kaphatók a pénztárosnál (Ull., József-utca 23. sz., II. 18; vasárnap délelőtti órákban a körhelyiségben), valamint a Hungária-túróba szóló kedvezményes jegy-utalványok is, darabonként 4 filléért.

Erdélyi M. sa. és kir. udvari fényképész (Budapest IV, Ujlalág-u. 2, a Kossuth-Lajos-utca sarkán) Szakkörünk tagjainak fényképek készíttetésekre a következő kedvezményeket adja:

6 db. vízit	fénykép	6 K, 12 db. 10 K.
6 „ kis Makart	„	14 „ 12 „ 24 „
6 „ kabinet	„	16 „ 12 „ 26 „
6 „ Makart	„	20 „ 12 „ 36 „

Megrendelés alkalmával mindig az utolsó havi nyugdíval kell igazolni, hogy az illető a Szakkör tagja.

A Könyvnyomdászok Szakköre pályázatai.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmánya 1907 március 12-én tartott ülésében elhatározta, hogy pályázatakat hirdet egyrészt a Magyar Nyomdászok Évkönyve könyvkiadására, másrészt pedig a Grafikai Szemle 1907-iki műmellékletére. A pályázati feltételek a következők:

I. Az Évkönyv könyvkiadás tekintetében: Szükségeltek összesen mintegy tizenöt-husz cikkhez való hamlaklécc, iniciálé meg záródás, továbbá borítékim, belsőpapíros meg esztétik címlap is. Nagyság és papír meggyezzen a tavalyival. Jól teszi azonban a tervező szakítás, ha kétfős nagyságban készíti a rajzokat, hogy így a kicsinyített következtében a kiadgatás esetleges hiányosságai enyhüljenek. Pályázni lehet különben Szakkörünk bármelyik tagjának is, de elég, ha a pályázati határidőig: folyó évi június 1-éig csak a borítékim változtat, meg a hamlaklécek, iniciálék és záródások közül három-három teljes kiadgatásút küld be a tervező szakítás az Évkönyv szerkesztőjének. Stílus dolgában határozott kikötés nincsen, a könyvnek külföldön való elterjedtsége azonban óhajtottóvá teszi, hogy lehetőleg nemzetes köntásban jelenjék meg. A pályadíj 100 korona, a minden körülmények között kiadatik a nyertesnek akkor, ha az utolsó rajzot is elkészítette. A pályadíjra kívül díszaklevelet kapnak az abszolút besző többi munkák tervezői is. A pályabírádságot a Könyvnyomdászok Szakköre választmánya a maga kebeléből állítja össze, kiül álló szakértők bevonásával.

A tervezetek az Évkönyv szerkesztőjének, Novák Lászlónak küldendők be a fent jelzett határidőig. Egyéb felvilágosítás ugyanó néla kapható. II. A Grafikai Szemle mellékletel dolgában: Erre vonatkozólag a választmány határozata az, hogy a Grafikai Szemle 1907-iki mellékletel közül a legjobbnak talált ötöt díjazza, még pedig kettőt harminc-harminc, háromat pedig husz-husz koronával. A harminc-koronás pályadíjak egyike fődíras, másika pedig úléki szakításnak adandó ki. A husz-koronás díjakra vonatkozólag nincs ilyen irányú kiadgatás. Az öt pályadíjra kívül kiadgatásra kerül azonban öt elismerő oklevél is, szintén minden kiadgatás nélkül. Minő e díjakra és elismerő oklevelekre nézve a döntés az 1908. évi január havi választmányi ülésnek tartatik fenn.

Szerkesztik Tanay József és Novák László. Kiadatulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre. — Szerkesztőség és kiadatulajdonos: Budapest U, Holá-utca 7 (telefon 36—02). Nyomatott a Pestli Könyvnyomda R.-T. által. Előfizetési ár: egész évre 4 kor., fél évre 2 kor. Egyes szám ára 40 fill.

SCHÖNTAG GYULA

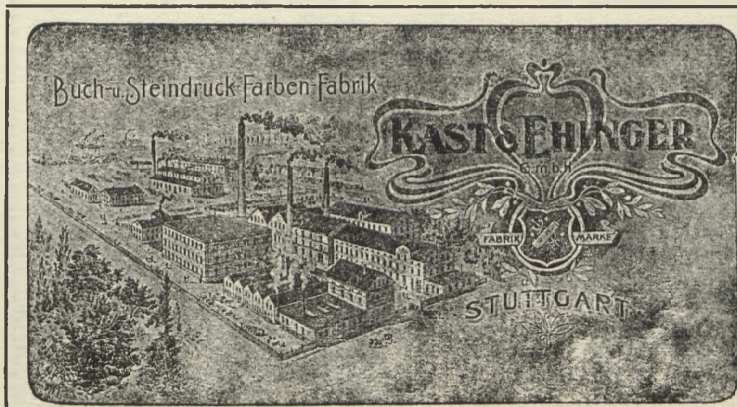
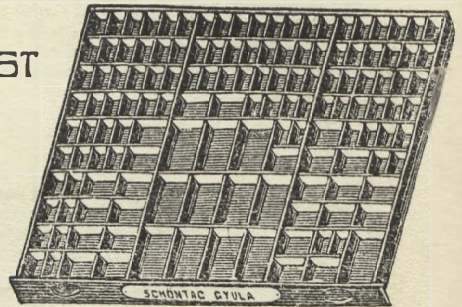
szakasztalos

BUDAPEST

VI, Uáci-körút 51.

Kis antikvaszekrény 6 K 40 f.
Nagy szekrények 8 K 40 f.

Árjegyzék ingyen és bérmentve.

! Nagy díj !

KAST & ELINGER

GR 6. m. b. H. 1888

üléghírű gyártmányal a st.-louisl üléghírűülésen a legmagasabb díjjal lettek kiöntetve. — Filégyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicago-ban.

Képviselek Ausztria-Magyarors. részére:

Carminé Hugó
Budapest, Bécs, Prága.

Kurzweil János és Társa

BUDAPEST IX,
Márton-utca 19. szám.

Első magyar könyv- és könyomdai
száza festék- és hengeranyag-gyár. *száza*

Újság-, mű-, illusztráció-, díszmű- s mindenféle színes
festékek, kencék, bronzok a grafikai iparágak részére.

Henger-öntő műhely

lapos és körforgó gépekhez. Olcsóbb és jobb a házi
öntésnél. Patent gelatin-hengeranyag. Szedővasak,
igazítható feszítővel. Szabadalm. saját találmány,
47.004. és 53.406. számú osztrák-magyar szabad.

Számos helyen kitéve.

TELEFON: 56—64.

EGYESÍTVE:

BERGER
ÉS WIRTH

LIPCEI FESTÉK-
GYÁROSOKKAL.

FIÓK-GYÁRAK:

○	BERLIN	○
	BARMEN	
	FLORENCE	
	LONDON	
○	NEW-YORK	○
	PÁRIS	
	SZENTPÉTERVÁR.	

Legrégibb
gyorssajtó-
gyár
a hírodalom-
han.

Magyar gyorssajtó-gyár

Kaiser L. Fiai

Budapest, VIII. ker., József-utca 56. szám.

Legrégibb
gyorssajtó-
gyár
a hírodalom-
han.

TELEFON:
54—48.

Egyszerű gyorssajtók vasuti szerkezettel, 2 és
4 hengerrel. Egyszerű gyorssajtók körbenfor-
gással, 2 és 4 hengerrel. Kromó- és autotípiá-
gépek front-kirakóval vagy a nélkül. Rotációs
és két színt nyomó gépek. Gyorsan futó "Rapid".
Meglepő munkaképesség: óránként 1800 pél-
dány minden megerőltetés nélkül. A legtokélete-
sebb festékdörzsölés. Erős és szilárd szerkezet.
Könnyű és pontos járás. Maszatolás kizárva.

CHECK-COINTO:
9164.

!! Mindenki, mielőtt gépet venne, saját érdekében kérjen ajánlatot !!

Betű- és Tömöntöde.

FISCHER ÉS MIKA

Budapest VI, Révay-utca 6. sz.

A legkülönbélebb célszerű és divatos
könyv- és címbetűkből
nagy választékot tart. Folyton készletben
tart: szerb és héber betűket, körzeteket
és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket,
betűszekrényeket és állványokat, a leg-
gyorsabban készítve és a legjobb mi-
nőségben kiállítva. Ajánlja szabadalm.
nyomdai vonalzó-berendezését táblá-
zatszedéshez. Egy oktáv garnitúra 20 K.

ELVÁLLAL IGEN JUTÁNYOS ÁRON
EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEKET.

BEIT & Co.
HAMBURG
DRUCKFARBEN
FABRIKEN

Főraktár és Iroda:

MÖLLER TESTVÉREK, Budapest V, Súlyom-utca 13.

KOBLINGER GYULA

Fotokemigráliai Műintézete

BUDAPESTEN

VII, Csengery-utca 22. sz.

Készít

KLISÉKET

művek, folyóiratok, árjegyzé-
kek, hirdetések részére. Tervek
fotolitográfiailag sokszorosít-
talanak. + + + + + + + + + +

TELEFON 14-61.

Alapítva 1892.

A magyar állam nyomdászattör- ténelmi térképe

Tervezte és magyarozó szövegét írta:
FIRTINGER KÁROLY.

Ára helyben 60 fillér, vidékre 70 fillér.
Az Évkönyv megrendelésétől féltáron kapják.

Megjelent

és a Grafikai Szemle kiadóhivatalában (Budapest V, Hold-utca 7. sz.), valamint Bozsik J. szakköri pénztárosnál (Budapest VIII, József-utca 23, II. em. 18. ajtó, avagy Vármegye-utca 11. szám, Franklin-fiók) kapható:

A Könyvnyomdászok Szakköre 1905—1906-iki szaktanfolyamainak értesítője. ◊

Szerkesztették: Tanay József és Novák László.

220 oldal, sok szedés- és egyéb példával. A szakjukban fejlődni óhajtó szaktársak nélkülözhetetlen kézi könyve. Rövid és azért tömör összefoglalásban ismerteti a szaktanfolyamokon előadott tanítási anyagot.

Ara 1 korona. Vidékre 1 korona 10 fillér.

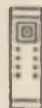
BERTHOLD H., BERLIN SW

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS BETŰÖNTŐDE RÉSZV.-TÁRS.

Fiókok: Wien, Szt. Pétervár, Moszkva és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet és betűujdonságokból, rézléniákból, vignettákból és at. • Legnagyobb választék orosz betűkből. • Teljes nyomdai berendezések gépekkel és segédeszközökkel. • Szolid kivitel.

Vezérképviselők:

Pusztafi R. és társa, Budapest V, Lipótkörút 17

a kik mintákkal és ajánlatokkal szolgálnak.

Lanston-Monotype

a világ legjobb betűöntő- és szedőgépe.

Magyarországon és Ausztria területén eladja és működésben bemutatja

Alapítottott
1878. évben.

Carmine Hugó
teljes nyomdaberendezések gyára

Alapítottott
1878. évben.

Budapest VI,

Kirdly-utca 26.

Wien VII,

Burggasse 90.

Prag II,

Diltrichgasse 1968.

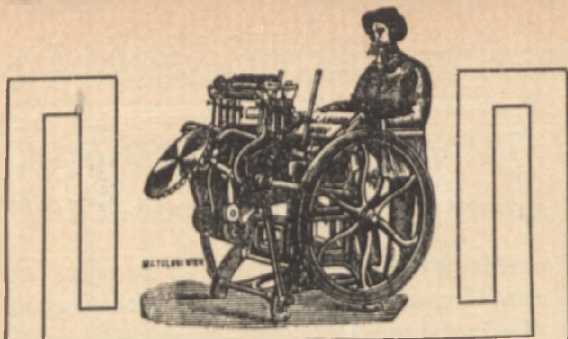
Nyomda-festékek, kencék és hengeranyagok nagy raktára

Kast és Ehinger

G. m. b. H. stuttgarti és feuerbacheri gyáraiból.

Fiókgyarak: New-Yorkban, Berlinben és Chicagóban.

A párisi kiállításon grand prix-vel és két aranyéremmel, továbbá a st.-louis-i kiállításon nagy díjjal lett kitüntetve.

Josef Anger

Gépgyár és
váltótöde **& Söhne**
Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papiros-gyárak, üzleti könyveket készítő gyárak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel.

— MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐJE: —
SILBERER A. úr, Galgócon.

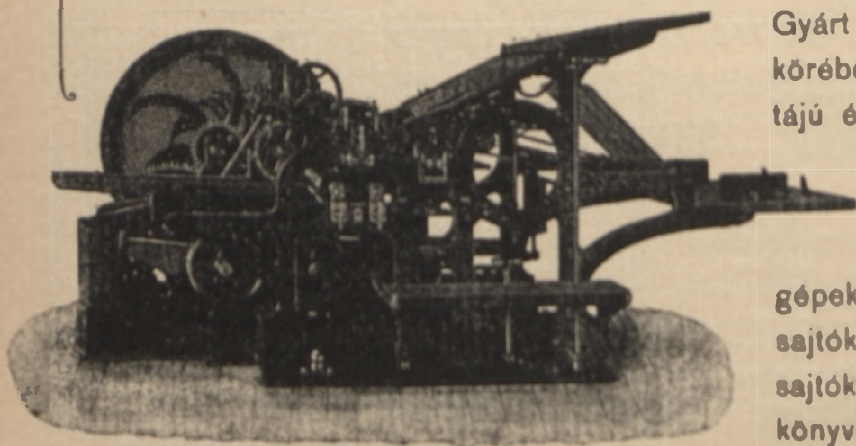
ORMOS GUSZTÁV UTÓDAI
KÖNIG ÉS BAYER
= fotocinkogrdfiai műintézte =
Budapest VII, Kazinczy-u. 32.

KLISEK mindenemű képes nyomtatód-
nyokhoz a legjobb kvalitásban.
AUTOTÍPIA. ≡ KROMOTÍPIA.
≡ FOTOTÍPIA. ≡ FOTOLITO. ≡
— Házonkülli felvételek. —

Magyarország egyedüli gyorsajtógyára.

Wörner J. és Társa

==== Budapesten. ====

Egyszerű könyvnyomdai gyorsajtó vasvas járatú és 2 feladós hengerrel.

Gyárt a sokszorosító ipar körébe vágó mindenféle fajtájú és nagyságú gépet, és pedig: könyvnyomdai gyorsajtókat, körforgású nyomógépeket, könyvnyomdai gyorsajtókat s könyvnyomdai kézi-sajtókat, valamint különféle könyvkötő-gépeket.

MAGYAR NYOMDÁSZOK ÉVKÖNYVE

Szerkesztli: NOVÁK LÁSZLÓ

KIADJA A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRE

1907

HUSZONKETTEDIK ÉVPOLYAM

Karácsonykor jelent meg igen díszes kiállításban. Terjedelme mintegy 10 lv, műmellékleteinek száma 45. Kiállítás és tartalom dolgában fölülmúlja az eddigi köteteket. — Ára 3 kor., postán küldve 3 kor. 30 fillér. Megrendelhető a Könyvnyomdászok Szakköre pénztárosánál: Bozsik István szaktársnál, Budapest VIII, József-utca 23. szám.

Könyv- és könyomdai

festékgyár.

Wüste F.

Iroda és raktár:

BUDAPEST

VI, Gyár-utca 62. sz.

Gyárt: könyv- és könyomdák részére való fekete és színes, valamint réz-nyomáshoz szükséges mindennemű és színű festékeket.

Mengeranyag- és kence-gyár.

„Krause“ emeltyűs könyomó-kézisajtó.

Saját szerkeztésű legújabb sajtónk, egészen vasból, ruganyos nyomással és a tallga visszamenetelét könnyítő szerkezettel.

Szállítási díjtól és vámktól mentesen Ausztria bármelyik vasúti állomására.

Ha a megrendelésben a fődőkeret kikötése nincs világosan kikötve: a németből szállítjuk a sajtókat.

A sajtó távirati megjelölése		No	A tallga		A sajtó ára	
fődőkerettel	fődőkeret nélküli		szélessége	hosszúsága	fődőkerettel	fődőkeret nélküli
			a két számára		korona	korona
Mariage	Maria'ite	MN	45	55	700—	735—
Magdalena . . .	Magazijn	MP	55	65	795—	850—
Magdolum . . .	Magenader	MPa	55	70	815—	870—
Maximilian . . .	Maximianus	MQ	60	80	905—	955—
Moriche	Moriolis	MR	65	90	950—	1010—
Methusalem . .	Metileno	MS	75	95	1100—	1160—
Methule	Metrisch	MSa	75	100	1110—	1170—
Melchior	Meldois	MT	80	100	1145—	1210—
Melchiades . . .	Meldung	MTa	80	110	1165—	1230—
Mumle	Mulvio	MU	85	125	1250—	1315—
Mummerei . . .	Mummolus	MV	95	140	1370—	1435—
Myscole	Myself	MX	110	150	1670—	1750—

Az árakban befoglaltatik a kerékvédő ára is.

Bővebb fölvilágosítást ad: KAUFMANN ÜYULA, Budapest VII, Kertész-utca 37.

KARL KRAUSE, LEIPZIG.

Bélyegző-metszés.
Mechanikai műhely.
Galvanoplasztika.

Ólomzár-gyártás.
Tömöntöde.
Rézlénia-gyártás.

Első magy. betűöntöde

☐ részvény-társaság ☐

Budapest VI, Dessewffy-utca 32. sz.

Telefonszám 23-70.

Dús raktárt tart folytonosan magyar, német,
tót, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címbetűkből,

körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,
továbbá a legkülönfélébb ékítményekből és
egyéb nyomdai felszerelvényekből. Egész
nyomdai berendezések jutányos árban és
☐ gyorsan fogantatosítanak. ☐

UJDONSÁG!

UJDONSÁG!

Egyetemes tabella-alapzat

Czettel és Bendiner szabóalma.

